Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 156 (4324) ЕРА, 29 декабрь, 1966 шу. Мах 2 кеп.

ПАРТЕ МУГІАРАШКА — ДИКАГІБАРАШ

Коммунистически парти советски халкъа авангард я. Цо ший дерригга вахар хетадаьд халкъа хьашташ кхоачашдара. Къахьегамхошта чІоагІа дукхаеза вай парти, цар цхьабарт болаш хьаллоац цун политика. Советски наьха безам ба шоай вахар идейно а организационно а парте вахарца дувза, коммунистий сийдолча эскара мугІарашка отта.

КПСС XXIII съездо къаьстта белгалдаьккхар хІанзарча хьалашка парте боагІачаргара дІадехараш кхы а лакхдар динза даргдоаца гІулакх хилар. Из дувзаденна да советски общества вахаре парте лоархІам даим лакхлуш хиларца, халкъа хьалхашка парте бехктокхам Іалаьмате боккха хиларца.

Динза даргдоаца гІулакх да КПСС Уставо дІадеххача тайпара, дикагІбола, сакхетам лакха бола болхлой, колхозхой, интеллигенце викалаш парте мугІарашка хьачуэцара. Парте XXIII съездо цхьадола хувцамаш даьд КПСС Устава тІа. ХІанз 23 шерага кхаччалца ха яьнна кагирхой комсомоле гІолла мара дІачуэцац парте мугІарашка. Из яхилга да, ВЛКСМ мугІарашка кхетама школа чакхъяьккха эггара хьинар дола, толашагІбола кагирхой мара парте мугІарашка дІачу ца эцалга. Боккха лоархІам болаш да КПСС Уставе даь е хувцам а: ХІанз парте дІачуэцараштa рекомендаци яла бокъо яц пхи шу кІезигагІа партийни стаж йолча коммунистий.

Парте XXIII съезда решенешца, КПСС Центральни Комитета указанешца хьалхале а лелаеш вай республика дукхагІйолча партийни организацеша лерттІа терко ю парте мугІарашка къахьегамхой дІачуэцара долча дешашта. Республика партийни организаце мугІарашка ба — болхлой, колхозхой, интеллигенце толашагІбола викалаш. Юххьанцара партийни организацеша дукха гІа терко ю шоай кулгашца материальни рузкъа хьадеш бараш КПСС мугІарашка хьайибара. Масала, хьаэцаргья вай Гудермесски района «Кавказ» яхача колхоза юххьанцара партийни организаци. Укх шера дІабахача 11 бетта партийни организаце ший мугІарашка хьайицав 17 саг. Уж ба колхоза производства лоархІамерча участкашка дика къахьегаш бола кхаш леладераш, механизатораш, хьайбаш леладераш. Колхоза парткомо цахаддаш йоакхо ю къонача коммунистий. Хан - ханнахьа царца беседаши семинараши ю. КПСС членийи кандидаташи общественно - политически вахаре хьи тоаре дакъа лацара долча дешашта даим терко ю. ХІара къонача коммуниста ший партийни поручени я. Парткомо даим йоакхо ю колхоза партийни организаци дегІайоалаяра. Парте мугІарашка боацачар гІулакхашка хьеж, цар уж мишта кхоачашлу, мишта дакъа лоац колхоза общественни вахаре. Цу дерригне торо хулийт нах дикагІа бовза, эггара дикагІбараш производстве хьалха латтараш парте мугІарашка хьаэца. Къаьнача, йоккха опыт йолча коммунисташта тІадиллад КПСС членийи кандидаташ парте членалла бовлара новкъостал де.

Парте мугІараш цахаддаш дегІадоаладара даим терко ю КПСС Сунженски, Грозненча, Старопромысловски райкомаша. Укхаза вІашагІъехкай къонача коммунистий школаш. Цига беседаши лекцеши ец парте райкома секретараша, къаьнача коммунисташа.

Укх тІеххьарча хана КПСС райкомий торо хиннай парте мугІараш дегІадоаладара дола дешаш кІоаргагІа, массе оагІора кхоачашде парте дІачуэцаран коммунистий персональни дешашка хьалххагІе а хьожаш йола штате йоаца партийни комиссеш вІашагІйоххар бахьан долаш. Масала, алхха укх тІеххьарча шин шера КПСС-е дІачуэцарах долча 1280 дешага хьежай КПСС Ленински райкома комиссеи. Комиссе новкъостал ду сакхетамегІеи хьинарегІеи бола коммунизм хьалъераш парте дІачуэца хьахоржилга тоадара, партийни паччахьалкхени дисциплина чІоагІъяра, КПСС Программой Уставой яххача тайпара коммунисташ хьалкхебара.

Бакъда, массанахьа лерттІа вІаштІехьбаьккхабац КПСС мугІараш дегІадоаладара болх. Воча хьала тІа ба из болх Советски, Шаьла районашка. Цу районий юххьанцарча партийни организацеша эсала дІахьу къонача коммунисташца беш бола болх. Царна беседаши семинараши яц. Дукхача колхозийи совхозийи парткомаша яц къонача коммунисташца беш болча балха планаш.

Дика ховш да, къаьстта укх тІеххьарча хана мел чІоагІа лоархІам бу вай парте бахача наха гІулакх делга тоадара. Бакъда, цу сфере дукха моттигаш нийслу партиний влияни лоха йолаш. ВІалла ла мегаргдоацаш гІулакх да Грозненски горпищеторга цхьайолча йоккхача тикашка пхьаь цаІ коммунист воацилга. ДикагІбола къона болхлой парте хьачуэцара дукха хІама дац цига. КПСС Ленински райкомо уйла е еза цу гІулакха.

Белгалдаккха деза КПСС-е болхаращца дІахьош бола болх юкъарчал доаццаш юххьанцарча партиний организаце чакхбоакхаш хила безалга. Цудухьа дикагІа инструктаж е еза парте лохерча организацей кулгалхоштa, лакхбе беза цар бехктокхам. КПСС мугІарашка болхарий политически гІулакхацарей наькъаш кІоаргга Іомаде деза. Партийни комитетащ, партийни организацеш декхарийла я парте мугІарашка болхаращцара болх КПСС Уставой Программой дІадеххача тайпара шоай заседанешка бувца. Кхы а лакхагІа айбе беза рекомендацеш луш болча коммунистий бехктокхам.

Парте нах хьачуийбара болх айкха бувзабенна ба къонача коммунисташта кхетам баларца. Парте мугІарашка хьачуийцараш гІаоза беза общественно - политически балха. КПСС членалла вала кийчлучунна политически гІулакхеи дикалаш йовзийтара хІара партийни организацена торо лу кандидатски стажо. ХІара юххьанцарча партийни организаце декхар да къонача коммунисташца беш бола болх тоабар. Царна дукхагІа семинараш е еза. Къонача коммунисташца беча балха план хила еза хІара парткомага, партбюрога.

Партена эш коммунизм хьалъяра хьинаре къовсам лоаттабу бокъонца бола политически тІемахой. Цудухьа партийни организацей балха керттерчарех цаІ да — парте мугІарашка эггара толашагІабараш дІачуэцар.

ПХИ ДИ ХЬАЛХА

Ханал хьалха, тхьаь ялхлагІча декабре кхоачашъяьй 1966-ча шера валови продукци арахецара шера задани республика кхачан промышленноста предприятей коллективаша. Шерра социалистически яхь яьржаяр коллективашта юкъе. Яхьо хьалха латт Серпивзавода, минеральни хин Серноводски завод. Шалински, Шелковскойи районни кхачан комбинаташ.

Ши процент лакхъеннай къахьегама овсарле. Ер шу йистедалалехьа арахецаргда 150 эзар сома маьха кхачан тоъараш.

ХьатІадоагІача юбилейни шера задани а ишта дика кхоачашъяра лакхара социалистически декхараш тІайийцар кхачан промышленноста предприятей коллективаша.

И. ЗАБЕЛИН,
Нохч - ГІалгІай АССР кхачан промышленноста министр.

А. Н. КОСЫГИН МОСКВЕ ЮХАКХАЧАР

МОСКВА, 27 декабрь. (ТАСС). Тахан Москве юхакхаьчар Турецки Республика правительства вийха ваха официальни визитаца Турце хинна СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин.

А. Н. Косыгинца цхьана баьхкар Украински ССР Министрий Совета председатель В. В. Щербицкий, Казахски ССР Министрий Совета председатель М. Бейсебаев, кхыбараш.

СССР паччахьалкхен байрахкашца егача Внуковски аэродроме Советски правительствана керте латтачоаи цунца наьнъа бахараштеи накъабаха бар Г. И. Воронов, Н. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, А. Н. Шелепин, СССР Министрий Совета Председатела заместителаш, министраш.

ЯРОСЛАВЛЬ. Ново-Ярославски мехкдаьтта чакхдоахача заводе чуийнна хьалъеш лат эггара йоккхагІа йола каталически крекинг. Из установка — предприятера эггара йоккхагІъяр я. Цун лакхал 72 метрга дІакхоач.

Слесараш-монтажникаш К. Баранови (аьрдехьарвар) Н. Фомини крекинг лаьтта вІашагІйолла болабеннаб. ХІанз 72 метр лакхача моттиге болх беш ба уж. Укхаза шелал чІоагІагІа а мух бирсагІа а ба, ХІаьта а болхлоша шоай смении заданеш 120 процент кхоачашъю.

И. Дынина сурт.
ТАСС фотохроника.

ЯХЬЕ КОТБАЬННАРАШТА — КАРАРА-КАРА ТЕЛА БАЙРАКХАШ

Ялаташ оардача хела колхозийи совхозийи кхашкарча къахьегамхоша лелаьча Ерригроссийски яхье тІехдика хьокхамаш даьхад Гудермеса боахамий лаьтташ леладераша. Ялаташ чуэцилга толаме чакхдаккхарахи планал совгІа паччахьалкхенга ялаташ дохкарахи хьожаяь РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-еи карара кара тела ЦІе байракх а 5 эзар сома боараме ахчан преми а дІаелар укх денношка Гудермеса района.

Ялаташ чуэцача хана эггара чІоагІагІа белгалдаьннача вай республика боахамашта юкъе — «Кавказ» яха Гудермесски колхоз, «Коммминтерн» яха Шелковской колхоз, Урус-Мартана районера Мичурина цІерах йола совхоз, «Кавказ» яха МалгІабикера колхоз. Цу боахамашта хьожаяьй РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-еи карара кара тела байракхаш а 1,5 эзар сом долаш ахчан премеш а.

ЛАКХА ЛОАТТАДУ СИЙ

Вай мехка дІакхаьча а ца Іеш, доазол арахьарча вежарашка долча мехкашка а дІакхухьийт Грозненски ГАРО завода коллективо арахеца продукци. Из дукхагІеи лакха дикал йолаши хилийтара яхье-яьннай завода коллектив. Ерригa продукци арахецара шера план 19-ча декабреи товарни продукци арахецара план 20-ча декабреи кхоачашъяьй завода болхлоша. Ер шу чакхдалалехьа планах лаьрхІачул совгІа арахеца лерхІ 70 эзар сома маьха продукци.

Къахьегама овсарлен план 2,4 процент тІехкхоачашъяьй. Арахецача продукцега дІабоза мах дикка лох а беш, укх шера паччахьалкхенна кходаь ахча 700 сом да.

Къаьстта дика къахьегарца белгалъяьнна я нн. Бурдыга, Сычев, Уваров, Власов, кхыбараш керте латтача слесарий-сборщикий бригадаш. Юкъера лаьрхІача хІара смена нормаш 125—130 процент кхоачашъю цар. Уж темпаш лох ца йолийташ къахьегаш я уж хІанз.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КХОЗЛАГІА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ИЙСЛАГІА СЕССИ

Селхан, 28-ча декабре, пионерий республикански Двореца помещене чу кхозлагІа хержача Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета ийслагІа сесси хилар.

Сесси хьаелл Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Председатела депутата нов. **Ахматова.**

Сессе дувца укх тайпара дешаш чІоагІду Лакхехьарча Совето:

1. 1967 шера Нохч - ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІакхувлара Паччахьалкхен плана хьакъехьа.

2. 1967 шера Нохч - ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьа а 1965 шерара Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьа а.

Лакхехьарча Совета ладийгІар 1967 шера Нохч - ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІакхувлара Паччахьалкхен плана хьакъехьа республика Госплана председатела нов. **Брынсина** а 1967 шера Нохч - ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьеи 1965 шерара Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьеи республика финансай министра нов. **Гуреева** а яьча докладашкеи Нохч-ГІалгІай АССР бюджетни комиссе председатела депутата нов. **Осмаева** яьча содокладагеи.

Докладаши содоклади ювца йолалу Лакхехьара Совет.

Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш тІаэц 1967 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІакхувлара Паччахьалкхен планах дола Закон, 1967 шера Нохч - ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджетах дола Закон, 1965 шерара Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьара отчет чІоагІъярах бола Соцам, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета массаарча комиссей хьакъехьара Положени чІоагІъярах бола Соцам.

Цу тІехь кхозлагІа хержача Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета ийслагІча сессе ший болх чакхбоакх.

Сессе балхах йола отчет а Лакхехьарча Совето тІайийца Законаши Соцамаши а кепа теха арадоахаргда.

СОВЕТСКИ ІИЛМАН ЙОККХА КОТАЛО

«ЛУНА-13» — БЕТТА ТІА

МОСКВА. (ТАСС корр). 20 сахьати 20 минути. Советски интернациональа позывнойш ек. Телевизора экрана тІа да «Луна-13» яхача советски автоматически станце хІаьтта Лаьттан тІа Іочуденна Бетта тІехен участкай сурташ.

Телевизорашта хьалхашка хьаэттар геттара ІуйрийнаРча маьлхо сийрдаьккха Бетта керда пейзаж.

Укх шера февраль бетта «Луна-9» яхача советски автоматически станце дІадоладаь Іилман тохкамаш дІахо деш я «Луна-13». Бетта тІехен тІа бІаргагу тІой гІомаралгаши. Фераль бетта даьча тохкамаша хьахьеккхар Бетта тІехен лакхера тІоа башха чІоагІа ца хилар а, гучох, кІоаргачар Бетта породаш чІоагІа хилар а.

Сакъердаме хургда тохкамаш ду Бетта ши лаборатори Іоесса моттигаш вІаший нийсъяр. «Луна-9» яха станци, ховш маларра, тоъал дукха лоамаш долча участке. ДуІай Океанеи «материкаи» доазон йисте хила мегаш Іоессай. ХІаьта «Луна-13» яха станци Іоессай дуккагІа къилбаседенгахьа оазаш, ДуІай Океана «пхон тІа» йоссаш санна.

Уж ши участок вІаший нийсъяра хьахьокх Бетта тІехе — материковни даькъа тІара яр санна ишта океанически даькъа тІаръяр а — чІоагІа ораш даьнней доккхалга диллача тайп-тайпара дола дуккха тІой дададаши хилар.

Сакъердаме доацаш дусаргдац «Луна-9» яхача автоматически станце даьча панорама тохкамаша Бетта тІара тІой хьалъайдаь, шоай тайпарча «пьедесталаш» тІа латташ санна хетийташ хьахьекха хилар.

Профессора А. Н. Лебединске телевидене гІолла яьча ший коментаре тІа белгал мадаккхара, из хиннад Маьлха михой метеоритни догІашеи вай планета естественни спутника тІехенна воздействи яр бахьан долаш. Из вывод нийса йий-еций хара Іилмахошта новкъостал дергда «Луна-13» яхача станце Іочуденнача сурташта дІахо тохкамаш даро, уж маларра Іомаларо.

Профессора Лебединске белгал мадаккхара, ер шу къаьстта а «хьувкъаме» хиннад Бетта тохкамаш дара гІулакха. Уж дІадоладеннад «Луна-9» яха станци феврале Бетта тІа Іоессача хана денз. Цу тайппара дІайолаелар Бутт бовзара даькъе керда зама. Галелея хана дена вай деношка кхаччалца геттара шортига лакхлуш хьаиха а юххера бІаь метра лакхалга кхаьча а йола телескопий говзал йоацаш бІаь шераш даьхад астрономаша.

Из говзал 100 эзарза лакхъяьй «Луна-9» яхача станце. «Луна-9» яхача станце Іочуеннача Бетта панорама сурташ тІа цхьа миллиметр гаргга я из.

«Луна-9» яхача станце яр санна йола аппаратура йолаш я «Луна-13» а, хІаьта 25 декабре панорама сурташ Іочутела а йолаеннай. Цу тайпарча говзало — доккхийча лоамашкара кагийча гІомарилгашка кхаччалца сурташ дахаро — Бутт бовзара геттара керда торонаш хулийт. Кхы а йоккхагІа торонаш хьаелл Бетта тІехенна юкъарчал доаццаш дегІала дахаро.

«Луна-9» яхача станце хьогге а эггара хьалха гучадаьккхад Бетта тІехе чІоагІа хилар. ВІаштІехьдаьнад массехк сантиметр мара сома боаца Бетта тІехен лакхера тІоа башха чІоагІа ца хилар а кІалхахьа Іочудолха тІоанаш дуккха чІоагІа хилар а. Уж а кхыдола а тохкамаш дІалахо деш я «Луна-13» яха станци.

Экрана тІа гучалелх «Луна-9» а «Луна-13» а яхача станцешта «бІаргабайннача тайпара Бутт хьахьокхаш йола кадраш.

Зритела бІаргагу кІоагаш, нийса йоаца дуккха моттигаш. ТІехьашкахьарча оагІорахьара — дуккха тайп-тайпара тІой — шоай тайпара бовхьаш. Аьрда оагІорахьара баьде наькъа такил[illegible] ший конструкце элементаша юстаркхувсаш дола ІиндаргІа.

Комментатора белгал мадаккхара, «Луна-13» яха автоматически станци аьттонца кІаьдда Іохарои цо болх дІаболабарои хьахьокх укх шера вай планета естественни спутница йовзара даьча тохкамах хьахиннар.

Хьакхаьчача даннеша Іилмахошта новкъостал дергда Бетта карта нийсагІа оттаде, цун магнитни поле, тІехен радиационни излученеш йиста. Тохкам бара шинна а методо — Іойоссача станцеи Бетта гонахьарча орбитальни станцешеи беча балхо — Іилмахой дикагІа духтІабоахаргба Беттах долча хІамашта, лехкаш дола космически кемаш цига хьалдаххалца йолча хана.

1966 ШЕРА 25 ДЕКАБРЕ «ЛУНА-13» ЯХАЧА АВТОМАТИЧЕСКИ СТАНЦЕ ДАЬККХА БЕТТА ТІЕХЕН СУРТ

ТАСС-а ХОАМ

«ЛУНА-13» ДІАХО ШИЙ ПРОГРАММА КХОАЧАШЪЕШ Я

«Луна-13» яхача советски автоматически станце толаме кхоачашъю тохкамаш дара программа, дІахо а Бетта тІехен сурташ Іочутел.

1966 шера 26-ча декабре радиобувзама аргІанара сеанс йолаш Іочуденнад Бетта тІехен массехк сурт. Сурташ дика даьннад.

Оттаьча программага хьежжа механически грунтомереи гамма-излучени белгалъеча прибореи новкъосталца Бетта грунта лоаттам мишта хьожаш дуккха маьхера бустамаш даьхад автоматически станце, дІахо даьд корпускулярни радиаце интенсивность зувш хиннача хьалхагІа яхача Бетта аппараташа дІадоладаь хинна земаш, кхыдола бустамаш.

Телеметрически информаце даннеех, Іилман прибораши станце тІара системаши боаррамагІа болх беш я. Станце тІара температуреи давлении лаьрххІа хиннача тайпара я.

Хьанийцача Іилман информацена обработка ярах хьахиннараш а хІаьта ишта Бетта тІехен сурташ а кепайоазон тІа арадоахаргда.

СОВЕТСКО-ТУРЕЦКИ КОММЮНИКЕ

Турецки Республика правительства вийха баха 1966 шера 20 декабре дена 27 декабре кхаччалца Турце хиннаб Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгини цуна улувра нахи.

21-ча декабре А. Н. Косыгин тІайийцар Турецки Республика Президента Джевдет Суная.

Турецки Республика Премьер-Министра Сулейман Демирелаи СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгинаи юкъе переговораш хилар.

ДоттагІала хьалашка переговораш еча хана дагардараш дувцаш шерра дІа-юха дагабаьлар советско-турецки гІулакхаш дегІакхувлара дешаштеи дунен халкъашта юкъерча актуальни проблемаштеи.

СССР Министрий Совета Председателеи Турецки Республика Премьер-Министреи хьакхайкадир шинна а паччахьалкхенна юкъера гІулакхаш дІахо а йизза нийсхо йолча, чурча гІулакхашта вІаши юкъе ца гІертар, кхычарех тийша хІама доацаш хилара, суверенитета, территоре бІарччала вІаши сий дара принципаш тІа вІаштІехьдахеи дегІакхувлеи шоаш кийча хилар.

Дунен халкъашта юкъера гІулакхаш дувцача хана оагІонаша белгалдаьккхар советскии турецкии правительстваш машар безаш йолча кхыча паччахьалкхенашца цхьана дунен халкъашта юкъера кхохкам кІаьдбара, массане а юкъара машар чІоагІбара, тІема кхерам ца хилийтара новкъостал де гІерташ хилар. Цар цІаькха а хьакхайкадир къовсам тІа дола мехкашта юкъерча гІулакхашкара дешаш машара наькъаца, переговорий наькъаца къестадара шоаш тІехьа хилар.

Чурча гІулакхашта юкъе ца гІертара принципаш шоашта юкъерча гІулакхашка кхоачашъяро, суверенитетеи бокъонаш цхьатара хиларей сий даро новкъостал дергда цхьана леладу машарера беркатера гІулакхаш дегІакхувлара, аттача доаккхаргда дунен халкъашта юкъера дешаш къесталелга, новкъостал дергда дунен тІара кхохкам кІаьдбара.

Шинна а оагІоно бакъдир шоаш цІеначa дег тІара Гаргарен Юкъерен Малхбоале машареи кхермзлени зона хилийта гІерташ хилар.

Шинна а правительства хьакхайкадир ООН-а Устав бокъонца кхоачашдара ларда тІа вІашагІкхийттача Къамий Организацега ший декхараш дикагІа кхоачашде йиш хургйолаш из чІоагІъянза ярг ца хилар.

Къулба-Малхбоален Азе латтача гІулакхашца дувзаденна шоаш чІоагІа йиш еха хилар хьакхайкадир шинна а оагІоно. 1954 шерарча Женевски соглашенеех вьетнамски проблема къоастаяра лард лоархІ цар. Ший кхел паргІатта ше нийсъергйолаш вьетнамски халкъа бокъо яла езаш а лоархІ цар.

Ерригача Европо тайп-тайпарча доакъошка, цхьана гІулакхаш леладелга дегІакхувлара мамогга новкъостал де гІерташ шоаш хилар хьакхайкадир оагІонаша.

ОагІонаша цхьаи бартаца белгалдаьккхар чІоагІа машар оттабар дунен халкъашта юкъера эффективни тІахьожам а болаш массане а цІенгаь а герз дІадаккхара боккхача лоархІаме хилар.

Цар белгалдаьккхар ядерни герз доаржа ца дарах дола дош саггота къоасталанза дарг ца хилар.

ОагІонаша ишта хьакхайкаду ядерни тохкамий дерригa тайпаш соцадара хьакъехьара соглашени яра тІехьа шоаш хилар.

Кипрски деша дІа-юха дагаьлар оагІонаш. Турце Премьер-Министра маярра йийцар кипрски дешах йола Турце позици. Ший аргІанна, СССР Министрий совета Председатела а бакъйир советски заявленешкеи хьалхагІа тІайийца хиннача советско-турецки коммюникешкеи дІакхайкаь хинна, кипрски дешах йола Советски Союза позици. ОагІонаша цІаькха а хьакхайкадир Кипрера хьал лертІарлаккха тарлуш долча гІулакхашта ВІашагІкхийттача Къамий Организаце членаш дола дерригa мехкаш Кхерамзлен Совето 1964 шера 4-ча мартерча резолюцега хьежжа юхаозаданза дарг ца хилар.

Правительствашта керте латтараша массе оагІорахьара дийцар советско-турецки торговии экономически гІулакххех дола дош.

ОагІонаша раьза хинна белгалдаьккхар паччахьалкхений деятелашта шоашта юкъе контакташ лелаяр пайдана хилар.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумеи Советски правительствам цІерах СССР Министрий Совета Председатела официальни визитаца Советски Союзе хьийхар Турецки Республика Президент Джевдет Сунай. Советски правительства цІерах А. Н. Косыгина официальни визитаца Советски Союзе хьийхар Турецки Республика Премьер-Министр Сулейман Демирель. Шоаш хьехар цар баркал а оалаш тІайийцар.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПРОПАГАНДИСТО ДІАХЬУ ЗАНЯТИ...

Балха ди йистедаьннад. Делкъел тІехьагІа диъ сахьат даьнна ха я. Нах-Наьсарен мелькзавода директора Боров Зоврбика Мурада кабинете гуллуш латт. Уж ба аргІанна йолча шоай заняте уха коммунисташ.

ШоллагІа шу да заводе юххьанцарча политически школа болх бу. Дешархой дахача шера В. И. Ленина биографи а Іомаяь, политически знаней лардаш Іомае болабеннабар. ХІаьта хІанз а цу дисциплина хьакъехьара занятеш дІахо еш ба уж.

Таханарча занятей тема — «Дунен социализма система». Мадарра аьлча, цу темах йола занятеш-м хила а хинна, чаккъяьннай: пропагандиста М. З. Борова хІайзарчарел хьайхагІа хиннача занятешка яьшхаяр из материал. ХІаьта тахан — пропагандиста шоашта вийцар дешархоша мел кхетадаь дІайийцад тохкилга — собеседовани елга да.

Юххьанца школе ухаш 12 коммунист вар. Царех пхиъ политшколерчарна юкъера дІаваьннав; царех цаІаш заочни вузашкеи техникумашкеи деша хайшаб, вожаш сайрийнарча школашка бахаб. ХІанз политшколе ухаш ворхІ дешархо ва, хІаьта уж лерттІа занятешка а ух.

...Тема хьалхара хаттар: тайп-тайпара дола мехкаш социализмага дувлара юкъара законобоарамаши башхалонаши.

— Из дувца безам хьанаб? — Хетт пропагандиста.

— Капитализмагара социализмага довлара ши никъ ба... — дувца волалу дешархо М. Амхадов, — гезай низаца довлара никъи машаре довлара никъи...

— Никъ-м шиъ ба, цхьабакъда, массе а мехкашта, тайп-тайпара формаш а йолаш, социализмага довлара юкъара законобоарамаш да, — хьалхалоаккх пропагандиста. — Вай дийца ма дийцадарий уж...

ТІаккха жоп луш волчоа хьадагадоагІа уж. Цо книжка тІа долчча бесса шаьра-м дувцац уж, цхьабакъда, хІаьта а нийса кхетадеш дувц.

Цо дувцанза дисар тІатох коммуниста А. Могушкова. Цо ше дувцар бІубелнагІа дувц. ХІаьта дешархоша доашхараша гобаьккха хаттарий бІарчча комплекс чу а лоац. ХІанз къоастам боллашагІа кхеточа йоал кулгалдара йола болхлой класса роль, ахархошцара болхлой класса цхьоагІо, производства средствашта йола капиталистически (частни) доалахье дІа а яьккха, цунна метта общественни доалахье оттаяр, социализмага довлара кхыдола юкъара законобоарамаш.

Дешархоша дувц социализм цхьан мехка гома чура дІахоялар а, цунах дунен система хилар а, цу системана юкъейоагІаш хІанз шоай лоІамера 14 паччахьалкхе йолга а. Цу паччахьалкхелех малагІаш малагІча континенте я а А. Могушкова дувц. Цо дувц царех малагІа мохк малагІча наькъаца социализмага баьннаб а. Дешархоша белгалдоах вошал долча социализма мехкаша шоайла вІаший новкъосталаш деш, торговле а кхы экономически а гІулакхаш вІаший юкъе леладеш пар шо-шоашкахьа озабезамаш деш ца хилар; кІоаргбаь ца боашхе а дика боашх вІаший экономически новкъостал дара Совета болх, социализма мехкий политически барт - цхьоагІо, социализма лагера халкъаш кхоталенна хилийтара а цар доттагІали барт-цхьоагІои чІоагІъяра а кулгалдара роль йолаши даим йоакхо еш коммунистически болхлойи партеш йолга доаш.

Промышленность, юрта боахам, культура дегІакхувлара хьакъехьа социалистически мехкашта карагІдийнараш. Из — пропагандиста дешархошта хьалхашка оттадаь тема кхоалагІа хаттар да. Из царна тІагІоллара довзаш да. Цудухьа цар цІераш йоах «Дружба» яха мехкдаьтта провод, массехк мехка ток тела духхьашхара энергосистема, кхыяраш санна йолча паччахьалкхений юкъарча йоккхагІча промышленни объектай.

Цхьабакъда, социалистически мехкаш экономически дегІакхувлара даьха толамаш гойташ дукха цифраш я, хІаьта хІара дешархочоа шийн блокнота тІа е тетрада тІа язъь уж йолаш хилар пайдана а хургда. Дешархоша уж ювцац. Цудухьа цар чІоагІа знанеш йолий-хьогІ аьнна хеталу.

Телаш дола жопаш къоастам боллаш хилар — партийни дешара юкъе лоадам боаца хІама дац. Цунна цІенхашттара теркам тІаахийта беза аьнна хеталу.

Бакъдар аьлча, хІара дешархочо, доклад ешаш санна шаьра, цІенача литературни меттала жопаш тела деза яхилга-м дац из. Деша багІараш юкъара дешар дийша хилара хьакъехьа гаьнна эрг-эрга а ба, царех хІаранегара цхьатарра шаьра жопаш лехилга нийса а хургдац. Цхьабакъда, дувцар фуд, малагІча политически дешах е документах лаьца да къоастам боллаш ха а кхетаде а чекхарийла ва хІара коммунист, хІара дешавагІар.

Из белгаллер мелькзаводерча политически дешабагІарий хьакъехьа аьнна да Іеш, районерча дуккхача кхыча школайи группайи дешабагІарий хьакъехьа а ала доагІаш да.

Бухсоппашлар аьлча, мелькзаводерча школера занятеш цІенхаштта чакхйоах, дешабагІараш хаттарашта жопаш тела кийчлу, цар терко тІа а ухийташ политически знаней лардаш Іомаяь, пропагандисто материал кхетаергйолча тайпара дІаювц, хІаьта дешабагІарашкара из йоашхилга хьа а дех.

З. ДАУРБЕНОВ,
Наьсарен района «Ленина никъ» яхача газета редактор.

ЛЕНИНГРАД. Советски Союза новкъосталца хьалъеш латтача Нила тІарча энергетически вампала — Асуански ГЭС-а шоаш моргаш кхы йоаца турбинаш ухийт КПСС XXII съезда цІерахча металлически завода турбинашъераша. Хьалхара шиъ хІаналехьа а ОАР дІаяхьийтай.

СУРТА ТІА: Асуански ГЭС-а турбина балха чарх.

П. Федотова сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬУВКЪАМ ЛАКХБАРА

Іажаш — дикагІа бола сом. Цхьабакъда, тоъал боча культура я из. Іажий беша даим гІулакх эш. ТІаккха мара тешаш бац из чам бола сом дика хьувкъаргхиларах.

№ 3 йолча сомий-баьцадаарий совхоза № 6 йолча сомий беш лелаеча, опыт йолаш волча Алексей Михайлович Халхалянца кулгалдеча бригадо 67 гектара тІа кхебу Іажаш. Сом кхебеча бригада коллектив йоккха еце а, тайп-тайпарча къамех латташ а барт тайна а я. ХІара шера сийленца кхоачашду цо шийн социалистически декхараш, хІаьта 1964 шера денз коммунистически къахьегама коллектив яха цІи лелаю. Гаьнаш дукхаезаш, балха тІа барт тайна, дисциплина йолаш, социалистически доалахье шоай йолаш санна лораеш хилар бахьан долаш къахьегама толамаш доах хий дола сом кхебераша. Масала, бригадо лелаеча бешара укх шера баьха беррига Іажаш 6314 центнер, вешта аьлча планах хІара гектара тІара 74 центнер якка лаьрхІа хиннача метте, 99.5 центнер хилар.

Бокъонца шоай гІулакх дукхдезаденна бола башха - дика нах дукха ба сом кхеберий бригаде. Царна юкъе а къаьстта дикача гІулакхашцеи къахьегамцеи белгалбоалаш ба Іажаш гулбара план хІара шера тІехкхоачашъеш, дика болх барах «За трудовое отличие» яха медаль енна звеньевая Шевченко Полина, болхлой Маркова Валентина, Бисултанов Байали, Попова Мария, трактористаш Колаев Уппа, Тришин Александр, Малашин Владимир.

ХІанз хьатІадоагІача шера Іажаш хьувкъабара лард йоллаш ба бригадера сом кхебераш. Берригача Іажий беша лаьттах чІоадал чуйолийташ хий диллад хІара гектара тІа 1800 — 2000 кубометр а долаш. ХІара гектара тІа 4,5 центнер йолаш минеральни удобренеш тайсай гаьний мугІарашта юкъе гІолла. Цул тІехьагІа гаьнашта юкъера йовкъаш 20 — 22 сантиметр кІоарга аьхай, гонахьенаш аьхкай. ХІанз де дезар гаьнаш йоІилга, гаьний кеп нийсъелга, гаьний хенаш тІара а бухаш тІара а йокъаенна коасташ дІайоахилга, 2 процент медни купорос а эяь хенашта кІир тохилга да.

Іадаккха зуламдергаш чу ца лечкъийтари грибкови лазарашца къовсам лоаттабари духьа сов ткъовронгаши йокъаенна коасташи йоагаю.

Дика, агротехнически знанеш эш сомий бешамаш лелаерашта. Цудухьа царех дукхагІа бараш хІанз гІад а баха, шоай сом кхебара говзал лакхъеш ба. Къахьегилгеи дешилгеи цхьана тардеш хиларо, шеко йоацаш, кхы а дикагІа пайда лургба хьатІадоагІача шера хьувкъам лакхбара гІулакха.

И. ХОМЕНКО,
тха штате воаца корр.

«Москва вайна тІехьашкахьа я»

Берригача мехко белгалдаьккхар вай Даьхен столица—Москван турпалерча оборона 25 шу дизар. Из дар 1941 шера, гитлеровски эскар эшадулургдолаш дац яьха миф кхы цІаккха а хургйоацаш дІа а боаккхаш фашистски полчишашта хІиллакьеш хІама техача хана. Цу исторически тІем тІа дакъа лоацаш хиннай вай мехкахочо (хІанз отставкера полковник а волаш Грозне вахача) Прокофий Яковлевич Калашникова команда еш хинна танкови батальон а.

Шийх тийша дІаеннача танкови подразделенеа кхетамца кулгалдарах, шийгара къонахчал, турпалал, майрал гойтарах П. Я. Калашниковна Советски Союза Турпал яха сийлахьа цІи еннай.

Тахан оаха газет дешарашта довзийт хьалхагІа «Красный молот» яхача завода болхло хиннача, хІанз пенсионер, воккха общественник волча коммуниста П. Я. Калашникова команда еш хиннача батальона сийлахьча историе тІема гІулакхех цхьадараш.

ЦІОАГІА хоза а хеташ водар комбат Пустовалова роте. ТІом чІоагІа беш нах бар цига хиннараш. Массаза а сийленца кхоачашйора цар моллагІа а, эггара халагІа йола задани. Цигара хІара танкист массаза а шоай командирагара хьожам эцаш вар. Бакъдар аьлча, тамаш е хІама дацар из. Лейтенант Пустовалов, ханна къона ше хиннавале а, цу хана а тІехьа ЦІеча Байракха ши ордени ЦІеча Седкъа ордени йолаш вар. Дагахь гоама бар цунна фашисташ.

— Баркал хилда сох танкист ваьча са кхела, — оалар цо.— Герзашцеи чархашцеи доаде йиш йолаш ва со уж бІехалаш...

Ерригача фронте гІолла легенда дІахозаргйолаш де ховра цунна из. ХІаьта батальона командира тІема ядро а кхыметтел шоай тайпара «курсаш» а яр цун рота. Денал миштад хар духьа массаза а цу роте ухийтар керда тІем тІа баьхкараш. Пустоваловца сихха ветеранаш а хиле дІаболхар уж.

ДукхагІйолча хана ше цхьаь водар цу роте комбат. Цхьабакъда, дег чура ягрйоацаш йолча цу сарахьа Пустовалова вийхавар из ше волча.

— Цкъа кагийча нахага аьннадар аз хьо белофинашца латаш хиннав аьнна, — духтІаваьккхар цо, — из мадарра дувцар дезаш ба уж. ХІаьта сона-м дувцаш хеза хоаш дар из. Цига тІом барах енна орденаш хьа йолга а хов сона...

Шийх дола хІамаш дувцилга дезаш вацар майор Калашников, цу ханах хІаьта а: цун дукха новкъостий байнабар цига. Цхьабакъда, цул тІехьагІа ваха лаьрхІар цо. Мадарра аьлча, цу хана а ма хиннавий из фашисташта духьала латаш-м, гитлеровски Германеца айхха контакт йолаш ма барий белофинаш. ХьалхагІа баьча тІема опыт шийн болхлошта дІайовзийтар геттара нийса хургда аьнна хийтар цунна, вай танкисташа цу хана а моастагІчоа дика йийтта хиларах хІаьта а. Цу тайпара беседа хІанз гІаьххьа эшаш яр: мехка хало тІаккхаьчача цу беттанка дукхха баьраш бухь чубаха бар, хІаьта фашисташа цхьан дийнахьа 7 — 10-ча атакаш йора, Москва якхха аьнна шоай хьаьрваьннача фюрера приказ фуннагІа даь а кхоачашде гІерташ. Тийша болх бахаргашта, царна-м цІейза шелал а новкъа мича яр! Бакъда, шоашта дикка хІама техачуа тІехьагІа кІезиг-дукха лаьгІбелар уж. Цхьабакъда, цхьаннена а къайле йолаш дацар, немций керда наступлени е кийчлуш хилар.

Лерг дилла майорага ладувгІаш бар бІухой. Цунна йолча бесса дагайоагІар эшшача хана танкист а хулаш, пехотинец а хулаш, сапер а хулаш ше баьча тІем тІара дуккха моттигаш. Нах тешабе ловра цунна, фашистски гІаьрахой эшабулургбоацаш ца хиларах, хьаьрбаьнна бандиташ юхатоха а Москвана юхерен вай дерригача сийлахьча лаьттан тІарей лелхабаь Берлине кхаччалца дІабига йиш йолаш а хиларах.

Цу хана вай а моастагІчун а хинна машинаш малагІа тайпа яр, танкашцара тІом мишта бора, танкови таранаш хуларий, яхаш бІухой хетта болабелча, майора кхетадир, ше роте вар лайна ца хилар. Эшаш, корта болаш хаттараш ма дарий даьраш-м! Наха уйла йора цІаькха а моастагІчунца тоссаделча, къамаргашка гІолла из чІоагІагІа мишта лоацаргвархьогІ яхаш.

Цу сарахьа инарала Доватора кхайка ше волча дІэвийхар из.

— Танкисташкара новкъостал дех аз, — аьлар инарала. — Бехктоккхамера операци чакхйоаккхилга тІадиллад са дошлошта. ХІаьта оаш, танкисташа, Іалашде деза моастагІчун хьалхашкахьарча мугІарех тхо аьттонца чакхдалга. Лоаца аьлча, герзацеи чархашцеи новкъостал дергда-кх оаш. Фашистий тыле бода «никъ» биллар санна хІама де дезаргда шун.

Из декхар кхоачашдара батальонацара эггара опыт йолашагІа бола танкисташ хьахержар. Дукха хІама ца эшаш ерриг а штурмовой группана юкъеяхар Пустовалова рота а.

Дага а доацаш иштта чІоагІа танкови атака хург ма йий аьнна хеташ бацар гитлеровцаш. Вай танкисташа «аьшк техача» санна Іошаьрбир моастагІчун хьалхашкахьара мугІ, хІалакйир цун артиллери, дуккха техника, салтий.

Пустоваловгара из тайпа хоам кхаьча майор декхар кхоачашдаьд аьнна доклад е веннавар, цхьабакъда, разведкагара цу ханна хоам кхаьчар флангашкара моастагІчун танкайи бронетранспортерийи колонна тІайоагІаш латт хьалхашкахьарча мугІара, аьнна. Комбата кхетадора, нагахьа санна кІанз шийн конница тІахеце, фашистски танкаша из хІалакье а советски командоване дагалаьца ерриг операци юкъахйиса а мегаш хилар.

ТІом хьайгахьа а лостабе, моастагІчун танкаш хІалакйий дІа а яха аьнна приказ делар Пустоваловна.

— МоастагІа хІалаквелга аз тІалоац! — раце чу гІолла жоп делар лейтенанта Пустовалова.

Вож роташ контратака е кийчлуш йоахнача юкъа, пустоваловцаш щоаш цхьаь дукьалъэттар фашистски броневикашта.

Цу хана цхьаннена а хетацар уж дешаш турпала вахаре тІеххьара хургда аьнна.

Шийх ерригача экипажана цхьана валар хилар ленински комсомоло кхеваьчун, Даьхен тешамеча виІа. Комбата бІаргагутча хилар из хІама.

...Лай арен тІа Іаьржа кІаьд санна леп Пустовалова машина. Ше майодда тІахийцай из моастагІчун бронетранспортера. Гучох, юхейисача шин снарядаца хьалхагІа цаІи, цул тІехьагІа шоллагІъяри лотаяь шаккхе а машина урагІъяхийтар рота командира. КхоалагІъяр — кхесса дІа а йохийташ кІалтІаиккхар: шийн танк иштта чІоагІа тІатехар цунна турпала. КорзагІбаьнна удаш лелар немецки пехотинцаш, цхьабакъда, уж дІа мел кхаьчача моттиге болата Іоажал тІаккхувра царна.

Цхьан юкъа юхасецар пустоваловски танк. Йохаьй? Мичара. ТІаккха юха а дІаиккхар из хьалхашкахьа. Механик хийца хила мегар лейтенанта. Кагийча наха йоахар, эггара тІехьагІа атака еча хана танк лехкаш хиннар Пустовалов ше вар. Шоай командира «почерк» царна дикагІа ма йовзарий.

Ши броневик кхы а хІалакьяь дІаяьккхар Пустовалова. Цхьабакъда, цигга вокх оагІорахьара зийнав из фашисташа. Саьргаш санна листа деттача пхорчаша юкъеерзайир цун машина.

— Командир вийнав аьнна хийтар сона цу хана, — яхаш дувцар тІехьагІа цу тІем тІа дакъа лоацаш хиннача старшинас Бондарчука. — Лелхамашта юкъе къайлаяьнна яр цун машина. ХІаьта цу юкъа цунна геттара гаргакхаьчар моастагІчун танкаш. Цигга цІаькха а бІаргаяйра сона командира танк. Хьалха воагІача фашиста гадоахарг никъ а хоадабеш тІахьийдар из, цо деттача пхорчий низо цицхьадаь дІаяхийтар гусеница, катокаш, мотора тІера ногІар. МоастагІчун танк иккхар. Лотаелар командира машина а... Цул тІехьагІа кхетадеш ма дий, кхы дагадувлаш ца а латташ, тІахьийдар тхо бандиташта, цхьаццайолча моттигашка цхьаннена шишша кхоккха а, хІаьта цхьаццайолча моттигашка шиннена цхьацца а волаш.

Лира лийхар командира пхьа...

Бакъдар аьлча, ба а бар из лира тІом. Немецки танкех массехк мара кІалхаръяланзар цига. Вожаш кхы йолалургйоацаш тІом лаьттача латтийсар. Цу хана майора ше лаьрхІар шоашта а моастагІчоа а хинна зенаш меллад. Кхозза дукхагІа хІалак хилар цу тІем тІа фашисташ! Цхьабакъда, майра танкисташ батальонацара а боабир дукха. Цу даькъе, массанена а дукхавезаш хинна лейтенант Пустовалов а волаш.

ХІаьта цхьа кІира даьннача гІолла лейтенанта Пустоваловна Советски Союза Турпала цІи луш долча СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указа текст яйтар майор Калашниковга. Батальон гул а яь митинг йир ца. Цу хана цІаькха а дув биар танкисташа, боабаьча Даьхен дикагІа болча къонгий пхьа лира леха, турпал-лейтенанти цун бІухойи санна майра гитлеровцех лата, аьнна. ХІаьта дийна юхебисача пустоваловцана шоай командира пхьа лехаш счет хьайийлар.

В. ЛАВРИНЕНКО,
«Комсомольское племя» яхача газета редактор.

ТІАДИЛЛАЧА ДЕКХАРО КХЕТАМ ЛУ КОММУНИСТА

Коммунистага коллективе хьалхара моттиг хургья, из хьокхаме, овсарле лакха йолаш къахьегаш хуле, шийн хьокхамца, дуккха нах шийна тІехьабаха могаш из хуле.

Тха партком, цехий партийни организацеш, партгруппаш хадданза хьеж коммунисташа шоашта тІалехка партийни декхараш кхоачаш мишта ду: Из кхетадеш а да. Коммунисташа шоашта тІадехка партийни декхараш шийх ханнахьа, тешшаме кхоачашдеш хилар, хІара коммунист а бІарчча хьанийца ерригa парторганизаци а дейал долаши хьалхле лелаераш йолаши хиларах бола тешам ба. Укх тайпарча масалага хьожаргда вай!

№ 1 йолча цехе болх беш ва слесарь Габазов Зуди. Из къона коммунист ва, ше 50 шу гаргга ха яьнна саг вале а. Цунна шийн болх дика бова, хІана аьлча ше къахьега волавелча гІоне дІаяха дукхагІа йола ха крекинг-заводе болх беш яьккхай цо. Цхьабакъда, образоване гІулакх вІаштІехьадац цун. Цу гІулакхо саьхк яьккхар ремонтни цеха партгруппа. Фу дича бакъахьа дола? Уставага диллача коммунист даим шийн знанеш лакхъеш хила декхарийла ма вий. Партийни бюро а баха дагІбаьлар, дича бакъахьдолчун лар тІа баьлар: нов. Габазовна хьеха тІадиллар цеха нормировщика Бердникова Александра Васильевнайга. Шийна новкъостана тІадилла гІулакх безамца кхоачашде йолаелар Александра Васильевна. Занятеш алапаш Іомадаргара йолае йийзар. ДІахо цІагІа кхоачашъе заданеш тела а яьлар. Иштта пхи шера деша а дийша, эзди дешен Іомавелар Габазов З. Цул тІехьагІа политсета кружоке деша хайра нов. Габазов. хІаьта хІанз ка маьхала а ювлаш цига деша а вагІа из. Нов. Габазова лерттІа кхоачашду шийна тІадехка къаьст-къаьста декхараш, йоаккхо а еш шийн вахара масалашца кагирхошта кхетам тел.

ДІадаха хоржамаш долаш цеха коллективо чІоагІа сий дир Габазов Зуде, къахьегамхой депутатий Заводской райсовета депутаталла а хержа.

Цхьаькха масал доаладергда вай. Заводе хьалха латтача установка коллектив я коммуниста И. П. Овсянникова кулгалду № 1-2 йолча установка коммунистически къахьегама коллектив. Цу коллективо заводе эггара хьалхарчарца, 1966 шера 28 ноябре кхоачашйир пятилетка хьалхарча шера ерригача продукци хьаяра план. Мишта луденнад из? Укхаза беррига коммунисташ партийни декхараш тІадехка ба, хадданза шийн хан-ханнахьа хул группа партсобранеш, партгруппа массе а хана шийн теркам тІалоаттабу установка коллектива балха а вахара а дерригача дешашта. Агитатораша ни. Овсянниковеи Алексеевеи хан-ханнахьа ю тайп-тайпарча темаех йола беседаш. Цу коллективе даь цхьаккха а теаха гІулакх партгруппо теркал ца деши цун влияни йоацаш ди дисац.

Ер а да масалана доаладе мегаргдолаш. 9 коммунист ва нов. Зубовской А. С. партгруппорг волча № 3 йолча цеха газокомпрессорне партгруппаца. Уж берригаш а тІехдика болх беш а производстве шоашкара хьокхам телаш а ба. Газокомпрессорне начальника парте воацача нов. Павликова геттара нийса кхетабаьб партгруппа низ: цо массе а хана шийн балха ларде лувц коммунистий дика гІулакхаш. Партгруппа влиянех дика болх бу профгруппа а.

Цу тайпара дола масалаш кхы дуккха а кхувла йиш яр.

Хала да производстве шоашкара хьокхам телача берригача коммунистий цІераш яьха вала, уж бІаьш ба. Заводерча коммунистех 300 саг хинна ца Іеш бараш даим социалистически яхьа юкъе хьалха латта коммунистически къахьегама ударникаш ба аьлча а ба кхоачам.

Заводерча дуккхача коммунисташа шоаш юха ца кхобеш къахьегаш, деша багІаш, Іомалуш хиларца, шоашца болх беращца дикача новкъостий дагара хиларца болхлошта юкъе шоай сий даьккхад. уж цига лоархІаш ба. Царех ба завода кулгалхоша, парткомо кулгалдара балхаш тІа ахийтараш. Уж ба хьалха № 5 йолча установка оператор хинна № 1 йолча цеха начальник нов. Петров В. П., хьалха операторaш хинна, хІанз установкай начальникаш бола ни. Кононенко, Литвинов, Затолокин, хьалха слесараш хинна, хІанз механикаш бола ни. Харламенко, Жуков, Мирошников, Шумаков, Золотовский, Мельник, кхыбараш.

Парткомо, даим тІахьожам а лоаттабеш, парторганизацей организационно - партийни а партийно-политически а болх чІоагІбара, дуккхача къахьегамхошца даим бувзам лоаттабара тІалестабу.

Цу берригача а завода парткомо, завкомо, ВЛКСМ комитето, дирекце заводе чакхбоахача кхыча а балхо завода коллективага торе хилийтай шуй балха тІа дика толамаш даха. Иштта, завода коллективо ханал хьалха — 1966 шера 14 декабре кхоачашъяь яьккхай еррига продукци арахецара шера план. 11 бетта чухьа арахецача продукцега дІадодар 605 эзар сома лохдаьд, планал тІех 797 эзар сома пайда баьб.

Крекингисташа декхар а даь шоашта тІайийцад кхы а планал совгІа массехк миллион сома продукци хьаелга.

ХІанз завода коммунисташа, парткомо шоай керттера декхар лерхІ пятилетка план ка маьхала а йоалаш кхоачашъяра, къахьегам тІа керда толамаш дахарца Сийлахь боккхача Октябра 50-гІа шу дизари дунен пролетариата баьчча В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 100-гІа шу дизари сийлахьа белгалдара завода коллектив даим оарцагІйоахилга.

Из доккха а чоалхане а декхар да. цхьабакъда, хІаьта а тха коммунисташкеи завода ерригача коллективагеи кхоачашдулургдолаш да.

К. ЗАБЕЛИН,
КПСС XXIII съезда цІерахча крекинг - завода парткома секретарь.

ХМЕЛЬНИЦКИ ОБЛАСТЬ. Советски Іаьдалан 50-гІа шу дуза да тІаккача-[illegible]

Дукха ха йоацаш цу тайпара дола цІеной (сурта тІардараш) хьалдаьа Ильича цІерахча артела хьай-[illegible]

В. Степаненной сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛОНДОНЕРА ПИСЬМО

КЪЕЛАИ БІАЬХАЛАИ ЮКЪЕРА КІОАРГА ОР ШЕРЛУШ ЛАТТ

Іан денош сайренгахьа лестача хана Лондоне бІаргаго йиш я парламента зданегара массехк минута балла мара никъ боацача, къаьнарча йоккхача Вестминстера тхов - кІийлепна кІал, мах боацаш бийса яккха моттиг хьакхачарга хьежаш сих ца луш латтача биркъеча наьха йІаьха очередь. Цу нахах дукхагІбарий хІамаш царга шоашка я — пакета чу е тІорме чу доаккаш дувхадаь барзкъаши массехк хІамеи. Царех цхьабараша тІехьагІа фуннагІа даь а цаІ дергда, шоай вахар юха а дертІадаккхар духьа. ХІаьта дукхагІбараш дІахо хургдар теркал а ца деш, бийса яккха моттиг Іалашъяра мара уйла еш бац: бийса яккха чу ца бутарий араюккъе яккха езаргья бийса.

Бийсаш йоахача цІагІа аьшка маьнгии тІакІал яккха тиигъенна хІамаш кхоачаргья царга. Шийна могачо кІезиг-дукха ахча лургда, хІаьта дукхагІчар дикаш деча организацешкара шоаш хьаийца талонаш дІалургья.

Бийсаш йоахача цу цІено — дукха ха йоацаш кІирандийнахьа арадаьннача цхьан газето цунах аьннача тайпара аьлча, «сага къела склад» — тхов-кІийле йоацача наха лургья 60-ча шерашкарча Англе кхы царна цхьаннахьара а лохалургйоаца тхов-кІийле. Уж берригаш а даькъаза баьннача, вахара юкъера дІабоабаьча, 8 миллион болча англичанех эггара къегІча даькъах болча, вахара хьалаш къоабалбаь тІайийцача «къела боарамал» лохагІа долаш болча наьха эскарцара ба.

Къелаца лоаттабеча къовсамах 1964 [illegible]

Финансови капиталои банкирашеи дІадехараш кхоачашданза а ца йоалаш, инфляцеца къовсам лоаттабар духьа болх боацаш нах лелилга паІ лаьрхІа мога а деш. лейбористски правительства шийн «къамал план» а хІаьта цунца цхьана къелаца къовсам лоаттабара чакхдоахаргда аьнна ше дош денна хинна дукхагІа дола гІулакхаш а дитар.

1945 шерал тІехьагІа болхлой тоъал доккхача даькъа реальни вахара боарам лакхбеннабале а, торо йоацаши йиш ехаи нах хІанз а дукха ба кІезига алапи ийлеча болхлошта юкъе. хьабе болх боацаш дукха ха йоахарашта юкъе, хранически унахошта, къабеннача пенсионерашта. хІаьта иштта цу группай иждивенцашта юкъе а. Социальни лоаме эггара лохерча лагІа тІара къел даха цог доацаши унзареи хиларах уйла ца ешшехьа а дагаух Диккенса книжка тІара оагІонаш.

ХІанзарча капиталистически общества пхон юхе бисарех дуккхабараш паччахьалкхен органашкара геттара кІезига пособеш эцаш (е вІалла уж ца эцаш а) керттерча даькъе дикаш деча частни организацешта подпискаш гулде аьттув боалача ахчах бахаш а ба. Керттерча даькъе уж ба эггара дукхагІа гІоновкъостал эшаш бола нах — цІаккха а хьабе болх боацаш лелараши болх бе ца могараши, новкъостал де кхоачарле йоацаш бола нах.

Цу тайпарча организацех цхьанне — Новкъостлен Эскаро — чубаха цІаи дакъеи доацача 8 эзар хІана бап аьнна болча наха дІатовжа [illegible]

тІагІолла барч дийхкача хІаманна юкъе хьоарча а яь, аьшка маьнгена кІал яда, яхаш яздора дукха ха йоацаш цу бийсанна «нах чубоахкабеча зоопарке санна 540 саг чугулваь хиннача» Вестминстерерча бийсаш йоахача цу цІагІа хиннача «Санди телеграф» яхача газета корреспондента.

Даькъаза баьннарашта новкъостал де гІертача, «Христански гІулакхаш» яхача цхьаькха шийн лоІамерча организаце сведенеех, лондонски паркашкеи вокзалашкеи хІара бийсанна бІаргаго йиш я тхьайса бада, чубаха моттиги даа хІамеи ца хиларах «айлаюкъе баьнна лела» эзар гарг нах.

Новкъосталаш деча органий болхлоех цхьанне Вестминстерерча бийсаш йоахача цІенах лаьца дукха ха йоацаш аьлар: «Паччахьалкхено хьакхайкаду. кхы хьашт яп цу тайпара заведенеш. Новкъостлен Эскаро а мо мара. Цхьабакъда, вай баьча тохкамо а хІара денна вайна нийслуш долча хІамаша а тешал ду, 60-гІа шераш чаккхдоалаши кховзткъе иттлагІа шераш доладувлаши, шеко йоацаш, уж тайпа организацеш вайна хьалхагІарчул а дукхагІа эшаргхилара».

Пхьан шера Новкъостлен Эскара юкъе дар торо еха 400 эзар бер, гІулакх дІа ца кхоачаш виса 675 эзар воккха саг, социальни наькъа тІара ваьнна 400 эзар саг. Къело геттара кІал битача наха мара оарцагІа мича йоал Новкъостлен Эскар яхеи иззамо йолеи организацеш.

Эссекски университета социологе профессора Питер Таунсенда (из вар къелаца къовсам болабара даькъе [illegible]

лар. 48 процент долча бераша буа кхача Британски медицински ассоциаце оттадаьча боарамашка хьежжа бац. Кер биззалца хІама ца луаш доля бераш тІа-тІа дукхагІа хул — 1960 шера 36 процент дар уж. Эггара кІезига алапи телаш болча болхлой дезалхоех 3 миллион гаргга саг новкъосталий управлене оттабаьча кІезигагІча боарамал кІезигагІа йолча средствай чотах вах, — хІаьта из боарам а, кхоачамболаш ца хиларах, чІоагІа критика еш ма бий.

Профессора Таунсенда яхачох, цу тайпаех болча наха а хІаьта иштта хьабе болх боацарашта, пенсионерашта, унахошта, инвалидашта, кхаба лах боацача дезалашта а юкъера къел лох ца ялaрал совгІа, кхы тІа а чІоагІлу. ГІулакхаш кхы тІа а толхаду 90 процент рузкъа бахача нахах 10 процента доалахьа долаш болча мехкарча социальни лоаме вокх оагІорахьара рузкъа алсамдувларо. «Экономист» яхача журнало дукха ха йоацаш иштта дачнеш йоалайора наьха шоай доалахьарча дерригача рузкъах ах Англе бахача нахах 2 процент мара боацарий бе доалаш хилар хьахьокхаш.

Лейбористски социологаша шаьра хьахайтар, цхьан оагІорахьара налогаш тохарен вокх оагІорахьара, социальни программайи новкъосталца рузкъаш юха декъара наькъапа къел кІезигъе безам болаш шоаш хилар. Цхьабакъда, премьер-министра Вильсона укх тІеххьарча хана цкъа санна дукхаза яьхад, мел яь а социальни программа шеръелга экономика дегІаахарахи экономика низахи. хІаьта цунца дувзаденна, кхы тІа а цунна социальни расходаш е магарахи тийша хургда. Кхыча де- [illegible]

ча хьалашка цу тайпарча заявленей маІан да, къелаца лоаттабу къовсам хьаьда йоацача хана тІехьабоиккхаш хилар.

Къелаца къовсам лоаттабара лейбористски парте чакхдоахаргда аьнна дош денна кхы тайпа — дукха дезал барашта тела пособеш алсамъяхари кхыйола пенсионни реформаши санна дола — гІулакхаш цІенденна дІадаьннад правительственни реформана юкъера. Къела духьала лоаттабеча къовсама харти а хинна дІаотта дезаш хиннача социальни Іалашоц хьакъехьарча кердача законо шоаш йолчча ют социальни Іалашонах йола пособеш эггара лохагІча боараме лоаттае лийрхІача, хьалха хиннача консервативни правительствай методаш. ЙоагІаш йола пособеш дикка алсамйоахилга Іалаш ца леш долча кердача законо дукхагІа бола нах юкъеххухь лакхагІа йола пособи эцара «ший хьожаш еча проверках» чакхбовла безача наьха категорена.

ХІанз телаш йола пособеш тІа-тІа лакхлуш долча маьхаша дІалоац. Лейбористски парти Іаьдала керте эттачул тІехьагІа дІадахача шин шера рознични маьхий индекс 9 процент хІана еннаяц аьнна лакхъеннай. Къечар мугІараш дикка шерденнад иштта хьабе болх боаца нах укх тІеххьарча массехк бетта дукхагІа хилар бахьан долаш а. Нагахьа санна, хьабе болх боаца нах 1966 шера июнь бетта 292 эзар саг хиннавале, октябрь бетта 469 эзар сагага дІакхаьчар уж.

Дукха ха йоацаш «Фабиански обществе» лекци ешаш ше волаш профессора Таунсенда аьлар, истoре парадокс хургья «нагахьа санна социальни нийсхо ца хилар эша ца а [illegible]

Ф. КАТЛЕР.
(ТАСС).

ХЬАЙБАШТА — ДИКА ПОМЕЩЕНЕШ

Хьайбашца динза даргдоацa балхаш дарaн царгара дукхагIа продукци якххаран бокхача лоархIаме я помещенеш, къаьстта Iана замалахь. Зоотехнически бокъонаша дIа мадеххара хьалаш дола помещенеш — хьайбай продуктивность лакхъяраи йоаккхаш йолча продукцега дIадодар лохдарай тешшамера лард я.

ХIанз Москва, Ленинграда, кхыча городашкарча проектни институташа оттаь производстве юкъе яхьа хьаенннай хьайбай помещеней дукха дика проекташ. Цхьабакъда, уж проекташ юкъе кхувлача совхозашка, колхозашка хувца йиш йоацаш яц.

Моттигерча хьаьддача хьалаша дIадех царех хIаранеца къаьсткъаьста болх белга. Вай зоне из гIулакх кхоачашдеш ба «Севкавгипросельхозстроя» Нохч - ГIалгIай экспедице проектировщикаш. Производстве дIаялале массехк служба хьож проектага. Вахаро дIадехачунга хьежжа проект могаяьчул тIехьагIа мара гIишлош хьалъяра финансировани яц. ХIаьта гIишлошъеча хана дага доаца гIулакхаш нийслу. Лард еллай. Елла лард дикен чIоагIеи хиннай, цу тIа 15—20 процент совгIа материалаш дIаяхийтай. Цхьабакъда, цаI духьал воал совлен дIадахийтарах процентовка кулг яздергдац аз аьле. Баьха чертежашка хьож. Деррига боарамагIа а хIаьта маркхалцара компанейташ нийса а я. ТIаккха хIанад из ишта? Проекта тIа де лаьрхIа цхьадола балхаш кхоачаш ца дарах хул из. Щала дIаарауххаргйолаш лохе къоргаш йитаяц, хила езачул 40 сантиметр лакхъяй наIарах дIачувоалачара покаль, кхо арадоахача транспортера коргаш дитадац, кхыдар а. Йа деррига совлен дIадахийтар, дукхьал ца йоагIаш материал дIаяхийтарал совгIа проектни заданеш кхоачашъяра овсарле йоацаш совлен болх бара бахьан а да.

Цхьадолча боахамашка дукхагIдолча даькъе хьайбаш чулоаттадара дика кийчъяь хилац помещенеш, хIаьта из бахьан долаш Iана замалахь хьайбай продуктивность лохлу. ХIаьта дукхагIа продуктивность лургйолаш хьайбаш леладара дикагIдола хьалаш лоаттаданза даргдац. Цу хьакъе кIезига лоархIам болаш дац паргIатеи деррига кхоачамаш долей помещенеш хьалъелга.

Цхьаццадола кхоачамбоацараш хьайбаш леладара дукха практически лоархIам болаш дац аьле хеталу опыт йоацча сага. Цхьабакъда, из иштта дац.

Дукха коровникаш, свинарникаш, хьайбаш чулехка ковнаш лаьттара хьалъай ца деш лу, хIаьта эксплуатаце дIаденначул тIехьагIа арадоаккхача кхоца, нувхашца лаьтта дIатувсаш е IотаIе кийле лохлу. Цулухьа тIунал йолаш, хоттала е цIала чу латта дезаш хул хьайбаш.

Масала, Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза шоллагIча отделене коровника ков помещене кIийленал айденнагIа да. Цудухьа чура цIала дIаараахийта йиш я. Цул совгIа йоачаш хилча помещене чу хий хьачуух. Из бахьан долаш даим тIаьдачеи хоттален латта дезаш хул хьайбаш. Цу гIулакхо хьайбашта лазараш а хулийт, цар продуктивность а лохъю.

Иштта гIулакх да Сунженски района цхьадолча боахамий помещенешка а. Кировеи XIX-ча партсъездеи цIерахча колхозашка шифер йилла тхов болаш кирпишках яь дика помещенеш я, цхьабакъда, цIала Iоъарауххаргйолаш, фо чукхетаргдолаш яц.

Иштта дукха ахчеи средстваши дIаахийта хьалъяьй «Победа» яхача колхоза дулха чукхоабаши эзар хьакха лелаю свинарник. 5200 квадратни метр йола цун майда асфальти бетони йилла я. Деррига дика долаш санна хет. Хьакхарч латта моттигаш доакъар телача площадкаел лохагIа я, хIаьта тIунал а хотта а хила тарлу. Деррига хьайбаш цкъара Iалашдулац помещене чу «теркал даьдац» — йоах колхоза кулгалхошеи специалисташеи. Доахана яраш санна йоккха я кормушкаш, уж ца йоагIаш ярал совгIа чIоагIа аьттув боацаш а я. Цул совгIа лакхе мел йийцача фермашка кхо лоатталу моттигаш яц, хIаьта фермай ковнаш нувхаш, кхош дIахьа кхийса бIеха а да.

Щин оагIорахьара мух чухьекхар, тIунал, помещенешкара хотта, баьде хилар чIоагIа Iаткъ хьайбай продуктивность лакхъяра.

Хьайбаш леладара технологе ларде хила еза керттера принцип — хьайбай продуктивность совъяккхар, хIаьта из кхоачашдар духьа доакъар дехкара, помещенеш цIенъяра, хьайбаш деттара балхашта механизаци е еза.

Уж декхараш кхоачашдара хьинаре дакъа лоацаш хила беза колхозийи совхозийи зоотехникаш. Юстара хила йиш яц ветеринараш.

ХIара керда еш йола е эргайоаккхаш йола хьайбай помещени хьалъе дIаболабалале специалистий производственни совещанеи хьайбаш леладерий активеи дувца деза из дош. ТIаккха ювцаш йолча помещене проекта тIадулл протокол. ХIана аьлча боахамаша шоашта хеттача тайпара керда хьалъяь е тоаяь помещенеш чIоагIа хьайбашта аьттув боацаш нийслу цхьайолча хана. Масала, Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхозе корта мукъа хийца доахан леладу помещени уж дIадийхка леладергдолаш тоайир (шорал 11,5 метр). 2,2 метр хилча тоъам бола доакъар дIакхухьа моттиг 3,2 метр шера йир, хIаьта доахан латта моттиг лоаца хилар. Стандартах йоагIачул 15 сантиметр лохагIа йир кормушкаш. Из деррига а зоотехника тIахьожам ца хилар да.

Цудухьа совхозе приказаца, колхозе правлене решенех хьайбашта гIишлошъеча хана объекташта тIахьожам лоаттабар тIадилла деза гигиенеи гIишлошъяра болхи бовзача зоотехника. Совхоза директора, колхоза правлене хьожаяьча комиссе могаяь хьаэццалца эксплуатаце дIаяла йиш яц помещени.

Проект кхоачашъяра тIахьожам лоаттабу зоотехник ший къаьстта бокъонаш йолаш хила веза. Процентовка тIа цо кулг яздаь ца хилча заказчика тIера ахча Iодаккха йиш яц. ГIишлошъеча баьча балха моральнии материальнии бехктокхаме ва из зоотехник.

Нохч-ГIалгIай юртбоахама министерства аппарате хилча бакъахьа вар республика хьайбай боахамашка гIишлош хьалъяра, царна механизаци яра тIахьожам лоаттабу зоотехник.

А. ЖУРБИН,

«Севкавгипросельхозстроя» Нохч - ГIалгIай экспедице керттера зоотехник.

ЛОАМАН - АЛТАЙСКИ АВТОНОМНИ ОБЛАСТЬ. Ортолык яхача довкъашта юкъе уллача арен тIа я Онгудайски района Карла Маркса цIерахча колхоза хьайбаш латта моттиг. Мар - сесаг долча Сепсен Борсуковеи Кымыс Дююноваси (сурта тIархар) який Iул доажаду укхаза.

КПСС обкома член дика вовз областерча къахьегамхошта, из каст-каста колхозашкеи совхозашкеи ух, цо хьайбаш леладерашта хьалхашка къамаьлаш ду, царга ший болха опыт дIаювц. Производства хьалхалаттачун бригада укх шера дика толамаш даьхад — хIара хьайбанна дийнахьи буси тIаккхета дозал юккъера лаьрхIача 970 грамм хул.

В. Николаева сурт.
ТАСС фотохроника.

ПРОДУКЦИ ДУКХАГIЕИ ДАРЕГIЕИ

Къаьст-къаьста бригадаш я Гудермеса района «Гудермесский» яхача совхоза ферме хьакхарч лелаеш: нана хьакхарч лелаеш, ши бутт баллалца хьакхий хурскаш лелаеш, шин беттагара биъ беттага кхаьча хурскаш лелаеш, биъ бутт баьнна хурскаш кхоабаш. Шиший тайпара къахьегама лакхара толамаш даьхад хIара бригадо.

Нана хьакхарч лелаеча бригада члений вIаштIехьдаьннад хIара яхкача нана хьакханна тIехьа юкъера лаьрхIача нийс хьакхий хурск кхее, планах йоагIар бархI мара йоацача, хIаьта дукхьашха яхкаш йолча хьакханна тIехьа бархI хьакхий хурск кхеяьй, планах йоагIар ялх мара йоацача.

Хьакхий хурскаш ши бутт баьлча поаношта тIехьара хьакъоастаю. Поаношта тIехьара хьакъоастаьча хIара хьакхий хурска дозал юкъера лаьрхIача 13,8 килограмм да планах доагIар 12 килограмм мара доацача. Царга хьожаш ба шоай болх дег тIара безабенна къахьегаш бола свинаркаш А. Бойко, Ф. Рудакова. Цу шин свинарка лелаеча кхоалагIа бутт болча хьакхий хурский хIаране дозал юкъера лаьрхIача 14 совгIа килограмм да. ХIаьта вай республике цIи хезача свинарка М. А. Цапока лелаеча кхоалагIча бутт болаш йолча хьакхий хурский хIаране дозал юкъера лаьрхIача 15,6 килограмм да.

Белгалде деза, цар бригада хьаэцаш йола хьакхий хурскаш дика тоаеннеи лазар доацаши хулга, хIаьта из бахьан долаш дIахо йодача хана дукхагIа дулх а тIаккхет хурскашта. Поаношта тIехьара хьакъоастаеча хана хурскашта декъа концентрированни доакъари искусственни шуреи тел.

ЧIоагIа лоархIаме да хьакхий хурскаш лазарах лораелга. Нагахьа санна хурскашта юкъе лазар кхийтта хурск нийсъелча из вокхарех къоастаю, хIаьта цунна ветеринарни гIо ду цу сахьате. Иштта дика лелаяр бахьан долаш хурскаш вIалла а тIерайовлац.

Ахкан замалахьа цонашка йоажаю хьакхарч, хIана аьлча цIеначa фега йоаржаяро хьакхий организм дикка чIоагIъю. Цул совгIа хьакхарч йоажае доакъара лаьрхIа дIаюв вика, хьажкIаш, кIа, кхыйола культураш.

Иштта хадданза хьайбай йоакхо яр бахьан долаш хьакхарчашта тIаккхета дулх а чIоагIа лакхлу. Дийнахьи буси хIара хьакхий хурска 200—400 грамм дулх тIакхет планах доагIар 180—200 грамм мара доацача.

Геттара лоархIаме да хьакхийтоварни ферма помещене тховнах боалла аьшка никъ бар. Хьалъяьннай цхьа бIаь хьакха чуоттаялал керда помещени. Цу чу деррига балхаш механизированни да.

Помещенеш чу кормушкаш хиларо йиш хулийтаргья кхоачам хиллал телаш дола тайп-тайпара доакъар хьакхарчашта шоашта мел деза а шоашта эшача хана а дайита. Поилкаш чу масса хана боарам болаш дIайха хий хургда.

Хьакхарчашта дукхагIа дулх тIаккхетаргдола керда наькъаш лохаш ба хьакхарч лелаераш хадданза. Царех цаI ба оттаяьча доакъара рационага хьежжа хьакхарч кхабар.

Зехьа довц ферма берригача болхлоша низ, хьинар ца кходеш хьега къа. Укх шера цхьайтта бетта коллективо тIехкхоачашъяьй паччахьалкхенга дулх доккара шера план. Нагахьа санна паччахьалкхенга дулх доккара шера план 270 тонн мара еце, хIанзле 286 тонн дехкад. Деррига дулх даккхара шера план 290 тонн яр, хIаьта дIабахача цхьайтта бетта, план 30 тонн тIехкхоачашъяьй.

Кхоачам бац ферма болхлоша, паччахьалкхенга планал совгIа дулх доккарах, геттара лоархIаме да центнер дулх даккхарга дIабода мах дикка лохбар. Иштта, укх ферма хьакхарчашта тIаккхетача дулха центнерага дIабода мах 73 сом гаргга мара бац, планах лаьрхIар 78 соми 36 кепиги болча.

ЧоагIа теркам тIабохийт укхаза мугIаречa болхлой материальни безам совбаккхара. ХIара болхлочунна юкъера лаьрхIача 120 сом алапи лу, цул совгIа даьхача толамашка хьежжа, шу чакхдоалаш премиальни ахча лургдолаш а да царна укх шера а, хьалха дIаяхача шерашка санна.

М.-Р. ПЛИЕВ.

«IАЬРЖА ДОШУВ» ДУХДУВЛИЙТАШ

Ди тIехьа гарга доагIа Советски Iаьдал даьнна 50 шу дуза цIей. Лакха къахьегама толамаш доахаш накъабоагIа цу денна Грознера мехкдаьттахой. Советски Iаьдал даьннача шерашка цар хьабенар халеи сийлени къахьегама никъ ба.

1920-ча шера Нохч-ГIалгIай територе граждански тIом чакхбаьнначул тIехьагIа, грозненски мехкдаьттахоша дIадоладир мехкдаьтта промыслаши заводаши юхаметтаоттяра балхаш. Вай мехка топливни кризис хиларах чIоагIа боккха лоархIам болаш дар вай республикера мехкдаьтта. Мехкдаьтта промыслаш юхаметтаоттаяра чIоагIа йоакхо йора В. И. Ленинеи Советски правительстваи. Мехкдаьтта промыслаш юхаметтаоттаеча дукха халонаш нийсъелар. Новогрозненски промыслаш тIом латтача хана чIоагIа йохаь нийрча яьхаяр. Хьадоаха мехкдаьтта кIезигденнадар.

Машиннаькъа станце хинна сурт а нийрча дар. Йоагаяь кIалтIаяьха ядача вагонаша, цистернаша, паровозаша дIа-юха лелийтацар транспорт. Заводской районера мехкдаьтта чакхдоахача установкех дукхагIъяраш йохаяь яр, йохаяза йисараш болх ца беш яр. Халача хьала тIа яр транспорт а.

Город Грозне болхлошта, партийни организацена хьалхашка лаьттар чIоагIа лоархIамеи бехктокхамеи декхар дар — мехкдаьтта боахам юхаметта а оттабеш цунна реконструкци яр. Из толамца кхоачашдара хьинар кхо ца деш болх бора къахьегамхоша. 1920-ча шера 10-ча апреле къахьегама кавказски эскар вIашагIделлар, цун керттера декхар дар республика кхачан база хьалъяр, центро белгалъяьха пункташ Iалашъяр, хIаьта шозлагI-дале кхоачашде дезаш дар къахьегама дисциплина чIоагIъяри тIема частешка болх байтари. В. И. Ленина предложенех мехкдаьтта управлене начальника къахьегама кавказски эскара командующелла хьожаву большевик - ленинец Иосиф Викентьевич Коснор.

Скважинашта, бурови вышкашта, нефтепроводашта, насосашта, мехкдаьтта резервуарашта ремонт яра балхаш шерра дIадоладир. Дукха балхаш чакхдаьхар Грозненски партийни организаце воскресникаши субботникаши деш. Из къаьгга хьагойт укх масало. 1920-ча шера май бетта деиз декабрь беттага кхаччалца 123 субботник дир, цига дакъа лоацаш хилар 11531 саг. 1920-гIа шу чакхдоалача хана хьалхара толамаш даьхар къахьегама фронте. Хьадоаккха мехкдаьтта 4823 эзар пунт яр, болх беш яр 107 скважина, хIаьта буру техадар 520 скважина.

Шерагара шерага дегIаухар грозненски мехкдаьтта промышленность: 1921-ча шера болх беш яр 147 скважина, хIаьта 1922-ча шера — 160 скважина. Хьадоаккха мехкдаьтта 1922-ча шера 87,7 миллион пунтага кхаьчар, тоха бурув дегIаденадар 1612 саженага кхоачаш. Дика дар мехкдаьтта чакхдоахача доахаш хинна толамаш а. 1921-ча шера доаккхаш хинна бензин 3,9 процент мара ца хиннача 1922-ча шера доаккхар 6,6 процент. КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iанзар Грознера къахьегамхой. 1925-ча шера доаккхаш хинна мехкдаьтта а дукхагIа дар 1913-ча шера доаккхаш хинначули 1917-ча шера рекордно доаккхаш хиннaчули. 1913-ча шера деррига доаккхаш хинна мехкадаьтта 73,7 миллион пунт яр, 1917-ча шера доаккхаш хиннар 107,5 пунт яр. ХIаьта 1925-ча шера мехкдаьтта даькхар 123,7 миллион пунт. ДукхагIа хилар мехкдаьтта доаха скважинаш. 1925 шера уж кхаьчар 360-нега. Бурув тохара балхаш 40-зза лакхделар. Мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаяр кхоачашдора из технически эргаяккхарца. Цу шерашка эггара хьалха дIадоладир кхестош-бурув тохалга. Цунца цхьана дегIаухар болхлой класс. Мехкдаьтта заводашкеи промыслашкеи 1920-ча шера болх беш 2825 саг вар, хIаьта 1925-ча шера мехкдаьтта промышленносте къахьегаш 12 эзар гаргга болхло вар.

Грозненцаша даьхача къахьегама толаний бе боагIа мах бир вай хьамсарча партеи Советски правительстваи. 1924-ча шера город Грознена Къахьегама ЦIеча Байракха орден елар. Мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаеча хьинаре къахьийгача Н. С. Филатова, Е. И. Батракова, И. В. Коснора, А. В. Савченкона, П. Е. Ежкова, кхы дуккхачарна а елар Къахьегама ЦIеча Байракха ордениаш.

1926-ча шера дена 1928-ча шерага кхаччалца мехкдаьтта промышленноста реконструкци еш балхаш дир. Цу шерашка къаьнача техникана метта дIаоттайир заводашка, промыслашка керда техника. Цо торо хилийтар къахьегама толамаш даха. Шерагара шерага лакхлора хьадоаха мехкдаьтта. 1927-ча шера 3,6 миллион тонн мехкдаьтта даькхар. Цунца цхьана дегIаухар хьайоаккха газ. 1925—1926-ча шерашка яьккхар 55 эзар тонн газ, хIаьта 1927—1828-ча шерашка 107 эзар тонн яьккхар. 1925—1926-ча шерашка чакхдоаккхаш хинна мехкдаьтта 2148 эзар тонн яр, хIаьта 1927—1928-ча шерашка чакхйоаккхаш хиннар 3472,7 эзар тонн яр. Цу шера эггара хьалха парафин яккха йолайир город Грозне. Уж толамаш даха вIаштIехьдаьлар партийни организацеша, болхлоша, специалисташа къахьегам нийса вIаштIехьбаккхарах.

1928-ча шера чакхдаьлар мехкдаьтта промышленноста реконструкци яра балхаш. Пятилетка план тIехкхоачашъяра хьинар кхо ца деш къахьийгар мехкдаьттахоша. Цу даькъе кIоарга-насосни электрифицированни хьисапе мехкдаьтта даккха доладир. Хьинар кхо ца деш болхлоша, инженерно - технически болхлоша къахьегарах, ерригa халонаш эша а еш 1931-ча шера цхьоалагIча апреле «Грознефть» объединене кхоачашйир пхе шера план. Цу денга кхоачаш грозненцаша паччахьалкхенна дIаденна мехкдаьтта 8,4 миллион тонн яр, чакхдаьккхар 6,8 миллион тонн мехкдаьтта.

ДукхагIа хулар заводашка, промыслашка болх бу вайнах. Хьалхарча пятилетка шерашка болх беш бар уж 1227 саг, царна юкъе ши инженер а волаш. Масала, нов. Муртазалиев мехкдаьтта чакхдоаккхача завода цеха заведующелла болх беш вар.

Пхе шера план 2,5 шера кхоачашъяр ерригсоюзни лоархIам болаш дар. 1931-ча шера 31-ча марта СССР-а ЦИК-а Президиума соцамах «Грознефть» объединенеи дикагIболча болхлоштеи Ленина орден лу. Из деза совгIат делар «Грознефть» объединене 35 болхлочоа. Царна юкъе бар В. К. Савельев, Х. П. Чернокозов, Х. Исаев, П. К. Николаев, И. Башаев, кхыбараш.

ШоллагIча пятилетка шерашка а деш дар мехкдаьтта промышленноста реконструкци яра балхаш. Лакхача боарамга кхаьчар социалистически яхь — стахановски болам. ХIаьта хьадоаккха мехкдаьтта дегIаданзар. Цун бахьанаш дукха дар: фонтанни хьисапе мехкдаьтта даккхар кIезигдалар, механизированни хьисапе мехкдаьтта даккхара болх эсала лелаш хилар, мехкдаьтта доаккха керда майдаш кийч ца яр. Керттерча декхарех дар мехкдаьтта доккха скважинаш дукхагIа хилийтар. Партийни, советски, профсоюзни организацеша берригa теркам тIабахийтар бурув деттарий болх тоабара. ШерагIа яьржар сихагIа бурув тохара йола социалистически яхь. Керда мехкдаьтта доалача моттигашка дукха бурув деттар. Хьийга къа зехьа довнзар. 1933-ча шера мехкдаьтта корадир МалгIабике. Керда район сихха караерзайир. ДегIаух сиха бурув тохилга. Масала, Гулаш Павел Васильевич бетта цхьан станокаца 2005 метр бурув тохар, хIаьта Воробьев Александра 3018 метр бурув техар. Цу шера мехкдаьтта даха доладир Горагорске а.

ТIом хилалехьа хьалхарча шерашка Грозненски мехкдаьттахоша караерзайир керда техника. Йоккхий грязеви насосаш, электромоторaш, керда измерительни прибораш, керда осташ. Турбинни хьисапе бурув тохилга а карадерзадеш дар. Иштта дегIаухар мехкдаьтта чакхдоахилга а.

1941-ча шера хььнала къахьегалга юкъахдаьккхар цIаьхха тIом хьоабаьча фашистски Германе. «Деррига фронта, деррига моастагIа эшавара» яхача девизах къахьегар грозненцаша. Халонаш эшаеш, ди-бийса ца къовсаш къахьегар мехкдаьттахоша хьадоаккха мехкдаьтта дукхагIа даккхара. 1939-ча шера дийнахь-бус доаккхаш хиннaчул шозза дукхагIа доаккхар мехкдаьтта, цхьайолча бригадаша 250—300 процент кхоачашйора сменах нормаш. Мехкдаьтта доаккхача лакха къахьегама толамаш дахарах 1942-ча шера ялхлагIча феврале СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума указах Ленина орден елар «Малгобекнефть» НПУ шоллагIча промыслана.

Сийлахь - боккха Дай-мехка тIом чакхбаьнначул тIехьагIа дIахо дегIааха йолаелар Грозненски мехкдаьтта промышленность, хьадоаккха мехкдаьтта сихача темпашца дегIаухар. Промыслашка хьалйир керда компрессорни станцеш, нефтепроводаш, юхаметтаоттайир МалгIабика, Горагорска промыслаш. 1945-ча шера Грозненски мехкдаьттахоша хьайийлар керда мехкдаьтта район — Ташкала. Газ яккха йолайир Правобережне. Из яр Нохч-ГIалгIайчен газови промышленность дегIайоалара хьалхара юхьиг.

ЙиълагIча пятилеткех халкъа боахам юхаметтаоттабеча а низ кхо ца беш къахьийгар мехкдаьттахоша. Дикка дегIадера хьадоаккха мехкдаьтта, сийрда мехкдаьтта продукташ арахецилга, парафин йоаккхилга. Мехкдаьтта лахарaи мехкдаьтта даккхараи йиза реконструкци йир. Модернизаци йир мехкдаьтта чакхдоахача установкашта.

1951—1955-ча шерашка промышленни предприятей комплекс хьалъяра проект оттайир. Пхе шера планах уж хьалъяь яхара хьинаре къахьийгар мехкдаьттахоша. Цу шерашка болх бе дIайолаеннай Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод, цхьайола установкаш. 1957-ча шера итташ мехкдаьтта продукташ арахеца йолаелар. Мехкдаьтта чакхдоаккхалга дегIаахарца цхьана сиха дегIаух мехкдаьтта доаккхалга а. КIоарга бурув тохача пайда эц лакха овсарле йолча станокех, турбобурех, йоккхийча грязеви насосех, бурови скважинашта цементаж яра йолча агрегатех, кхычарех. Къахьегам аттача боаккхача прибораша Iалашъю бурови бригадаш. ХIанз бурув детт турбинни хьисапе. Мехкдаьтта доаккхача интенсификаци яра балха юкъекхухь мехкдаьтта даккхара шоллагIа методаш, шин тIоанах къаьст-къаьста пайда эцалга, промыслашта диспетчеризаци елга а юкъекхухь. Укх тIеххьарча шерашка дикка сихагIа тох бурув. Масала, нов. Свинцова бригадо бетта цхьал станока лаьрхIача 1347 метр бурув тох. Иштта кхы дуккхача а бригадаша доах цу тайпара лакха къахьегама толамаш.

Мехкдаьтта промышленность дикка дегIаера. 1940-ча шера доаккхаш хиннaчул 1958-ча шера 3 процент лакхделар хьадоаккха мехкдаьтта, хIаьта 1950 — 1958-ча шерашка 2,5-зза дукхагIа хилар мехкдаьтта чакхдоахача заводашка арахеца продукци.

Семилетка план ханал хьалха кхоачашъяра берригa шоай низ тIабахийта къахьийгар Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахоша. Цу шерашка цул хьалхагIа хиннaчул дийазза дукхагIа даккха доладелар мехкдаьтта, хIаьта газа ялхазза дукхагIа яккха йолаелар. Укх тIеххьарча шерашка хьа а йийла болх бе дIайолаялийтар мехкдаьтта долла керда районаш Карабулак, Ачалкхе, Заманкул, Беной, Серноводск, Али-Юрт, кхыраш. 1958-ча шера тохаш хинна бурув 172,5 эзар метр мара ца хиннача 1965-ча шера тохаш хинна бурув 202,7 эзар метрага кхаьчар. Семилетка шерашка теха бурув 1286,9 эзар метр яр. 1965-ча шера даьккха мехкдаьтта 1958-ча шера даьккхачул дукхагIа дар. Лакхъелар мехкдаьтта промышленноста рентабельность. 1958-ча шера мехкдаьтта промышленноста баь пайда 4 миллион сом дар, хIаьта 1964-ча шера баь пайда 50 миллион сом дар. хьайоаккха газ а дикка дукхагIа я.

Семилетка шерашка чакхдоаккха мехкдаьтта 59 проценти, бедала крекировани яр — 15,5 процентa лакхделар. ХIанз итташ тайпара продукци арахец мехкдаьтта чакхдоахача заводаша.

1965-ча шера 13-ча декабре халкъа боахам семилетка шерашка дегIабоалабеча доккхий къахьегама толамаш дахарах Нохч-ГIалгIай АССР-а Ленина орден елар. Цох чIоагIа кхаъ хилар мехкдаьттахошта, хIана аьлча семилетках халкъа боахам дегIабоалабеча цар а дизза дакъа лаьцар.

ХIанз Сийлахь - йоккхача Октябрьски революце 50 шу дузача денна сийленца накъабахара къахьегама вахте а этта сийрда кхоале — коммунистически общество хьалъеча дизза дакъа лоац Нохч - ГIалгIай АССР-а мехкдаьттахоша.

В. САЙНО,

Нохч - ГIалгIай АССР-а Центральни Паччахьалкхен архива редактор.

Советски Iаьдала 50 шу дизарга

КЕРТТЕРА ТЕРКАМ — РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ БАЛХА

Болхлоша чIоагIа лоархIаши сийдеши ба рационализатораши изобретателаши. Производстве керда наькъаш лехаш, хIама тохкаш бола сатем боаца нах хиларах массанена бовз уж. Цар балха юкъекхухьача кердадараша лакхъю къахьегама овсарле, кходу юкъара дукха рузкъаш. ДIаяхача семилетка шерашка новаторий предложенеша халкъа боахама баь пайда 34 миллиони 778 эзари сом да. Цу средствaех хьалъе йиш я мехкдаьтта чакхдоахачеи химически промышленноста йоккхий предприятеш.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iац рационализатораш. КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъяра къахьегама вахте этта «Старогрознефть», «Октябрьнефть» мехкдаьтта - промыслови управленеша, Грозненски химически комбината, транспортни, машинашъеча завода, Грозненски совхоза, кхыча предприятейи организацейи рационализатораша дIадоладьр дика гIулакх да. Рационализаторски предложенеш балха юкъе а кхухьаш кходаьча ахчах пятилетка цIера фонд хьае лерхI цар. Иштта дика толамаш а доахаш накъабаха лерхI цар советски Iаьдал даьнна 50 шу дузачеи В. И. Ленин ваь бIаь шу дузачеи деноштa. Из фонд хьаяра социалистически яхье баьннаб предприятешкара рационализатораши, новатораши. Масала, «Грознефтегаз» мехкдаьтта-газови управлене новаторaша социалистически декхараш тIаийцад пхе шера паччахьалкхенна 600 эзар сом кходе, духхьала нийс бетта укх шера паччахьалкхенча кходаьд 128 эзар сом.

Дукха хIама де лаьрхIад укх пхе шера «Сунжанефть» НПУ новаторaша, хIаьта цар уж толамца кхоачаш а ду. ДIабахача итт бетта цар паччахьалкхенна кходаьд бархI бIаь эзар сом.

Социалистически яхье хьалха латтачарех я «Старогрознефть» НПУ, гIишлош хьалъеча механизаци еча управлене, Грозненски химкомбината, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, кхыча предприятей новаторий коллективаш. Дукха да хIанзчул тIехьагIа де дезар а. Керттердар да къахьегама овсарле лакхъяр. Из толамца кхоачашдергда производственни процессашта комплексни автоматизации механизации яра чотах, керда техника балха юкъекхахьарей оборудованех бизза пайда эцареи чотах. Цу гIулакха тIадерзадаь хила деза новаторий деррига низаш.

Хьалхарча даькъе кхоачашде дезар да предприятешка кулгалла ду балхаш кIезигдар. Хьун промышленносте рационализатораша, новатораша беш болх бац. ДIаяхача семилетках цхьаккха кердадар балха юкъедихьадац цига. Иштта во лел рационализаторски болх гIишлош хьалъеча, автотранспорте, кхачан промышленносте. ВОИР-а Советий, боахамеи общественни организацийи декхар да рационализаторийи новаторийи болх лерттIа дIабахийтара мел эша хьалаш хилийтар. Рационализаторий балха юкъеоза беза болхлой, инженераш, техникаш, специалисташ. Царех хIаране пятилетках кхоачашде дезар белгалде деза, хьаьдда дола декхараш хьалхашка а оттадаь.

«Старогрознефть» НПУ, ВОИР-а Совета технически творчества юкъе къона инженераш, техникаш, квалифицированни болхлой эзар чIоагIа дика гIулакх да. Царех хIаране къаьст-къаьста социалистически декхараш тIаийцад. Царга творчески планаш кхоачашъяйтара новкъостал де деза ВОИР-а Советаша.

Вай республике дукха я общественни конструкторски бюрош, патентни бюрош, творчески комплексни бригадаш. Из боккха низ ба. Укх пятилеткаx хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара цу общественни организацешта юкъеоза беза керда нах, цар болх тIаберзабаь хила беза рационализаторашта новкъостал дара. Кийчъяьча предложенешка сихагIа хьожаргболаш гIулакх де деза. Ховш махиллара дукха духьаленаш нийслу кердадараш производствана юкъехьоча, цо производство дегIаяйтара новкъарле ю. Ер шу доладуча хана кийч а яь балха юкъе ца хьош йисараш 3 эзар совгIа предложени яр. Рационализатораша кийчъяь предложенеш мел мах болаш я а хьежа царех хиннача пайдах ноощренеш тела еза болхлошта, аьлча а рационализатораштa.

Октябра 50 шу дизара сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаяьй вай республикерча новатораша, рационализатораша. Рационализаторийи изобретателийи балхашка общественни хьажараш хул. Цу хьажараша дикка новкъостал дергда цар болх тоабара. Рационализатораши новатораши догтийша ба пятилетка цIерахча фонда юкъе дизза дакъа хьоргхиларах.

Г. ВОБЛИКОВ,

областной ВОИР-а Совета председатель.

КУРГАНСКАЯ ОБЛАСТЬ. Баксарски совхоза ерригача отделеней къахьегамхошта юкъе социалистически яхь яьржай Советски Iаьдала 50 шу дизара сийна. Юбилейни шу ялатий хьувкъам лакхбарца белгалдаккха аьнна декхар тIайицад цар.

ХIанз кхашка тIоадал Iоаеш ба механизатораш. Йокъал латтача Зауралья хьалашка лоа соцадаро хьувкъам дикка лакхбу.

Сурта тIа: совхоза директор Карелин Анатолийи (аьттехьа) тракторист Цигулев Алексейи.

С. Юдина сурт.
ТАСС фотохроника.

РОСТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Донской юртбоахама института дешара-опытни боахама цхьан ферме хьалкхее йолаьй шера накха болча фух йола москалаш. Москалаш кхеяра опыт хьаIомае области дукккхача боахамашкара коз тIаре салхазараш леладераш ух укхаза. Доакъарий рацион нийса хиларо, помещени йIайха, екъа, сийрда хиларо, гIулакх дика даро йиш хилийтай кIоригаш ца йолийташ ханага яха. Уж тайпа хьалаш вIаштIехьдаха йиш я боахама из рентабельни дакъ дегIаккхувларгдолча моллагIча колхозе е совхозе. КIоригаш яхийта областа боахамашта 100 эзар гаргга фуъ лургда фермо феврале.

Сурта тIа: учхоза птичница Людмила Русова ферме.

В. Турбина сурт.
ТАСС фотохроника.

ХАЛКЪА СИЙЛАХЬ-ВОККХА ВОI

П. З. ЗАХАРОВ ВАЬЧА ДИЙНАХЬА ДЕНЗ 150 ШУ ДИЗАРГА

Цун вахар, паччахьа Россе дукхача гениальни лаьха дар а санна, чIоагIа лоаца хилар. 30 шу дизалехьа кхайкорах кхелхар из. Шийх вахара цу лоацдача хана цо вайна, шийх тIехьенна юхейитар чIоагIа йIаьхий творчески тIехьале.

Захаров Петр Захарович вича денз 150 шу дуза ди дездеча хана вайна хьалхашка отт нохч-гIалгIай къаман гениальни виIа лоаца, чоалхане вахар.

Нохч-ГIалгIайчене из ваьвале а цукла гаьна а волаш хьалхийр из. Цун вахар — курача, цIаккха вожаргвоацача Мцыре санна да.

Искусствана гIулакх дара кIоарга тешал да Захарова творчество. Цунах доалла гIулакх да сурт диллача сага психологе кIоаргга дух тIа вувлаш хилар («Топ а уллаш, ферта кхулла автопортрет» (1843 шу), колорит йIаьхий, боккха чулоацам болаш, кердал йоаллаш хилар (Алябьевай портрет (1844 шу), сердали IиндоргIеи йоагI-йоагIача нийсъе ховш хилар (И. А. Постниковай портрет, 1845 шу), сурт къоастам боллаши къаьгган хилар (А. Н. Муравьева портрет (1838 шу), чулоацам реалистически болаш хилар, шийх харнарчa боккхача безаме хилар, цар уйлай а лерхIарий а кIоаргга дух тIа вувлаш хилар (Т. Н. Грановске портрет, 1845 шу).

Къаьстта а чIоагIа зем боаккхаши ше сурт дуллачун образа IалаьмаIе чIоагIа дух тIа вувлаши дехкаш хиннад Захарова бIаргий сурташ. «БIаргаш — уж сага уйла» — йоах халкъа доккхача хьакъало. П. З. Захарова дийххача портреташ тIара бIаргаш боккъала да а да портрет долчун дагардар гойташ.

Захарова творчествах доахкача цу дерригача гIулаккхаша тешал ду из эггара сийлахь-боккхагIча художникех - портретистех цаI хилара. Хоахета дац эрсий живописа корифеех волча К. П. Брюлова цунах шийл дIахора «дикагIа вола портретист» лийрхIа хилар.

Боккъала а башха портретист хиларал совгIа, башха дика сурташ дехкар а хиннав Захаров. Цунна дика тешал ду цо диллача М. Ю. Лермонтова графически портрето, къоаламца дийххача сурташа: «Групповой дезала портрето» (1844 шу), «Саувзаш улла йовзаш йоацар» яхача портрето (1845 шу), кхыдараша.

Эрсий портретни живописа юкъе тIехдаьнна толашагIдараш да цун шийх ханарча наха хетадаь портреташ. Царех да М. Ю. Лермонтова портрет (1834 шу), «Свита инарал-майора» портрет (1837 шу).

Саг, цун дика гIулакххаш, уйлаш, кхоачашде лерхIараш IалаьмаIе дукхадезаш хилар юхьера денз юхе кхаччалца шийх доаллаш сага вахарчарча дикача, сийрдача, нах безаш долча доллача хIамо гIозвоахаш хилар доаллаш я Петр Захарович Захаров ерригa творчество. Цулухьа цун творчество массе а хана халкъо сий деш, лоархIаш, дукхаезаш хургья.

Кердача паргIатарча социалистически Нохч - ГIалгIайченна цIаккха а вицлургвац шийх доккхача сийлахьара, валар доаца воI.

Бек АБАДИЕВ.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕНИ АЗЕРБАЙДЖАНЕИ КУЛЬТУРНИ БУВЗАМИЙ ИСТОРЕЦАРА

КIОАРГГА революционни исторически овлаши традицеши йолаш да Нохч-ГIалгIайчени Азербайджанеи халкъаштавежаршта юкъера доттагIали культурни бувзамаши. Из доккха лош чакхдаллалца къоастаде лаьрхIа яц ер статья. Укх тIа хьахьоккхаргдараш цхьадола бувзамаш мара дац.

XIX-гIа бIаьшере историна юкъеяхай царизмо Кавказе колонизаторски политика леладь бIаьшере а йолаш.

Россе хьалха латтача наха доккхал-даьд бахеи паргIатта къахьегеи бокъо яккхара лоамароша лоаттабаьча турпалерча къовсамах. Эрсий дукхача прогрессивни писателашеи поэташеи хозахеташ ядаьд лоаман халкъий майралахи къовсамчалахи.

Лоамароша царизмана духьала лоаттабеча къовсаме цар оагIонгахьа бар дерригача прогрессивни адамий безам а. Дунен халкъашта юкъерча пролетариата баьччаша Карл Марксеи Фридрих Энгельсеи кхыча халкъашта болча хьоккхама бийцаб шоай лоIам бахьан долаш лоамароша лоаттабаь турпалера къовсам.

Россерча кхыча халкъий а санна, азербайджански халкъа дог - уйла а Къилбаседа Кавказа лоамарашкахьа хиннай. Нагахьа санна историга хьежача гучадаргда дукхача даннешен сведенешеи из бакъдеш хилар.

Паччахьа эксплуататорий, баьлеча, энжийча духовенства викалашта чIоагIа гоама хиннад шоай паргIатон лоIами бахьан долаш лоамароша лоаттабаь къовсам хестабеш хиннача Меликов Гасан-Бека политически просветительни гIулакхаш. Масала, Г. Б. Зардабе прогрессивни гIулакхашта духьалваьннав губерниски жандармски управлене начальник: «Меликов Гасан - Бек зуламе ва бахача наха санна, иштта цо баха нах хьал а хьебеш леткъийташ, кепайоазонна факташ а телаш... цу тайппара халкъ гIеттадеш хилар га диллача а, хIаьта иштта мара а ала йиш йолаш дац, политически гIулакхашта а из тешаме ва аьнна».

Юстарча Зардоб яхача юрта дIавахийтав хьалха латта уйланхо, прогрессивни деятель азербайджанец Гасан - Бек цун «зуламе» общественни гIулакхаш кхы хургдоацаш цIендаь дIахоаладар духьа.

Гучох, цу бахьанах Зардобера дIа шовзткъа верст уллача юстарча Геокчайски уезде нийсвенна хила везаш ва цхьаькха цIи хеза общественни деятель, народовольчески боламе дакъа лоацаш хинна гIалгIа Ахриев Темаркъий СаIадал а (1853—1932).

15 шера ваьхав из Геокчае. ХьалхагIа, студент хиннача шерашка (Ставропольски гимназе, Петербургски университете) студентий революционни къовсамашка хьинаре дакъа лаьца Ахриев бе-башха ца хеташ Iедургварий азербайджански юрта къахьегамхой къе хьалаш? МалагIаш да цо леладаь гIулакхаш? Уж а кхыдола а дешаш къоастаде дезаш да.

Укх тайпара дувц Зардаби Гасан-Бека йоIо — Меликова Гариб-Султаня: «Цкъа гаргарча наьхаига сога хьоашал тохийтар ханна нийсвенна волча цхьан къонахчунца. Нальна дешаш дика дагадоагIа сона: «ВIаши довза шоашта. Вай гаргара саг ва из». (Къилбаседа Кавказера, Гариб-Султана нана, Хьанифа-Ханум Абаева яьнначара ваьнна Ахриев хиннадаь аьнна хилча мег цо из иштта). Культурни, чIоагIа дийша, эшшача хана кийча волча Ахриева цу юрта баьхача наьха уйла тIаозар. Зардабена а санна, цунна тIаболхар халача минуташка хьехам эца, новкъостал деха. «Да памогаш хилар, Бакински гимназе деша ягIаш хиларах вIаштIехьдалацар са дика а самукъа а вола СаIадал-Муаллим бIаргаго», — йоах Меликова Гариб-Султана. Азербайджанеп Зардаби Гасан-Беки гIалгIа Ахриев СаIадали бовзаши гаргареи хеташ хинна уйла бакъ хилар. Кхыча тайпара хила йиш а яцар из-м. Йоккха йоацача цхьан уезде вахаш хиннав чIоагIа дийшаши саг (Меликов Гасан - Бека Московски университет йистеяьккхай, Ахриев СаIадала — Петербургски университет, шинне а — физико-математически факультет, естественни отделени).

Цхьабакъда, азербайджански вайнаьхеи халкъий хьалхалаттача интеллигенцеи викалаштеи общественни деятелаштеи юкъе исторически бувзамаш хинна уж тайпа масалаш юкъ-юкъе хинна Iаь. Революци хилалехьа, тайп-тайпарча халашка, довзаш долча объективни исторически бахьанех, шоай мехкара дIабаха безаш, шоай халкъа духьа, цун культурен истории тоадар духьа доапаш хIамаш хьакхоллеи къахьеген дийзад Нохч - ГIалгIайчен дукхача боккхийча деятелий. Масала, XIX-гIа бIаьшере юкъеяхалехьа ваьха академик-художник, нохчо П. З. Захаров, гIалгIай: революционер - просветитель Долгиев Элин-Гирии XIX-гIа бIаьшере чакхйоалаши XX-гIа бIаьшере йолалуши ваьха этнограф, краевед, фольклорист Ахриев Чах, композитор, педагог Магомаев Муслим, кхыбараш. Царех дуккхабараштa политически убежищен доттагIалла фусами кораьй Азербайджане, цига цун халкъаца доттагIал тоссаденна, из ледаденна баьхаб уж, цун духьа хIамаш хьакхоллаш. ШоллагIа йола даьхе а хинна дIаэттай царна Азербайджан.

XIX-ча бIаьшерен 70-гIа шераш чакхдоалаш гIулакхе вола образованех юрист хинна, этнограф, краевед-историк Ахриев Элмарзий Чах (1850 — 1914) — Ахриев СаIадалий даьвеший воI. Бахьан наI хила мегаш да: НохчашкахьеI ГIалгIашкахьеи паччахьача гIулакх деш дийннарашта дийзадац лоал лоаттадеча мехка дийша, доллача хIамах кхеташ вола саг лелавар.

Ставропольски гимназе чакхъяьккха ваьнначул тIехьагIа шийх мехка дIаяха ха, шийх халкъа поэзи, быт, къаьнара памятникаш теркалду Ахриев Чаха. Гимназе дийша ваьнна хиларо, азербайджанец Зардаби Гасан-Бек а мо мара, дийша доацача шийх халкъа гаьна ца ваккхарал совнагIа, кхы тIа а гаргавигар из. Кердача дунен чу бIаргагуш хиннад цунна шийх халкъ а мохк а.

Къоначa авторо цIенхаштта, гIуллакхах дика кхеташ язбу (ше лаьрхIа) хьалхара болх. Цо, духхьал тIа, бе-башха а ца хеташ, факташ белгальрах кхоачамбац, чIоагIа уйла тIаяхийта, хьашт долаш дIахайта безам хул цун торонех вохавеш дола шийх халкъа гIулакхаши Iаьлалаш. «Бух сацдача кхачача, — язду Ахриев Чаха, —цу дерригача хьоалчагIашеи загIашеи вахарах бохабеш хул-кх дезал... сона дукха бовз хьалхагIа бIаьхий а болаш баьхаи хIалакхеш дола из тайпа Iаьдал бахьан долаш къийбеннеи дезал...

Шийх вахарах нийсса ах хIана дан аьнна дар азербайджански халкъа юкъе дIадихьад Ахриев Чаха. Цу шерашка ядеш хинна хила а мег из. Азербайджане хьалхалаттача нахаца хьоашал долаш хиннаб цун дезал. Масала, Ахриева йиIий — Чаха Тамаре е. Азербайджане цунах йиллача тайпара цIи яьккхача, — Гюл-Бахар ханум Ахриевай хьоашал хиннад халкъа хьехархой болча Р. Гаджибабековайца, йижарашца ТерегуловгIарца, Алиева Иглима - ханумаца, цу хана Азейрбайджане хьалхалаттачарех хиннача кхыча кхалнахаца.

1903 шера Св. Нинай Бакински кхалнаьха дешара заведени йистеяьккхай Ахриева Чаха Тамаре. Цул тIехьагIа Баку тайп-тайпарча дешара заведенешка болх баьб. 1911 шерагара 1915 шерага кхаччалца кхалнаьха юххьанцарча эрсий-бусалба Александрийски училища начальник хиннай из.

Цу тайппара, вайна магарра, революци хилалехьарча Нохч - ГIалгIай мехка вайнаьха хьехархошта массе тайпара новкъарленаш еш хиннай шоай даьхене, шоай халкъа юкъе хьеха. Из бахьан долаш дукха просветителаш шоай мехка боацаш нийсбеннаб. Кхел иштта нийсъеннай композитора - хьехархочун Магомаев Муслима а. Из а иштта Нохч-ГIалгIай мехка болх бе дага хиннав семинари йистеяьккхачул тIехьагIа.

XIX-ча бIаьшерен 70-ча шерашка АтагIа баьхаб МагомаевгIар дезал; цул тIехьагIа Грозне баха бахаб.

Магомаев Махьмад герзаш ду говза мастер хиннав, хIаьта цун сесаг Газиева Сахьибат — хIамаш дика тегеи догамаш дика деи ховш. Кулг вIашка ца дуллаш къахьегаш хиннаI цар Iурра делз сарралца, бийса юкъеяххалца, цхьабакъда, цунах а ниаткъа мара кхоабалуш хиннабац дукха дезал: ялх бер хиннад цар — кхо воIи кхо йоIи. Торо йоацаш шоаш боллашехьа а, берашка, дешийта лаьрхIад дас. Магомаев Махьмада кхаь а воIо ши класс йола Грозненски Горски школа йистеяьккхай. Музыкей халхараши дукхадезаш хиннаб цун дезал. Пандар дика лакхаш хиннав воккхагIвола воI — Махьмад. ТIехьагIа профессиональни музыкант, башха - дика вертуоз а хигна дIаэттад из. Халха дика волаш хиннав шоллагIвола воI — Мажит. Илли оалаши пандар локхаши хиннай кхоккхе а йоI. Муслим цхьатарра дукхадезаш хиннав илли алар, халхараш, музыкальни инструменташ лекхар: чIондарг, зурма, пандар.

ХIамаш довза безам болаш хиларах дешавахар из Горски хьехархой семинаре. Дешаро, илли оалаш, музыка лекхаш ше а къаьстта а заняташ яро Тбилисе театрашка, ахаро гучаьккхар Магомаев Муслима йоккха говзал. Семинаре деша вагIаш язъю цо шийх чоалхане йоаца музыкальни произведенеш. дIахо чIоагIагIа Iомалу из кларнет, чIондарг лекха.

Семинаристаш дийша баьлар. ТIехдика дийшарашта юкъе бар Магомаев Муслим а Гаджибеков Узеир а. Шийх мехка просветительни болх дIаболабе гIортарах хIама ца хиннач тIехьагIа Азербайджане ваха дIавода Магомаев Муслим, цига даьманна азербайджански халкъаца дувз по шийх вахар. Кхыметтел Линкоране даьхача юххьанцарча шерашка цIаккха йоврглоацаш дар йитао кхаьдни города музыкальни вахаре. Магомаева доттагIа а цун ханара а хиннача Терегулов Iаьлас яьхачох, зIамигача городе цул хьалхагIа цIаккха а йийкаяц селлара дукха музыкей иллеши.

Магомаева цига хьаккхеллай «ЗIамига фантази», «Туземни мотивай попурри» (цу хана туземнаш оалаш хиннад дукхагIча даькъе Къилбаседа Кавказе бахача лоамароех), яхараш санна йола шийх произведенеш. Магомаева музыкальни тIехьаленах тувпача хана дагадох вай ханарча воккхача композитора Хачатурян Арама тешаш: «...Са музыкальни чамаш тIехьагIа мел хувпаденналеле а тоадаларгахьа мел эргадувлаш хиннадале а, бера хача халкъаца волаш чудессараш са творчества естественни лард а йолаш дусаш хиннад». Уж дешаш шоаш мадарра Магомаев Муслима творчествана доагIаш да. Из Нохч - ГIалгIай мехка ваь а ваьха а, бер долаши кхелетан ха цига яьккха а ва. Ше хьалкхийча вайнаьха фольклорни тIехьале дика йовзаш а азербайджански музыка геттара дика Iомаь а волча (Магомаева хьагулл а яь, музыкально обработка яьй 300 совгIача халкъа моледенеи иллешеи) Магомаев Муслима кхетамца, талантана пайда ийцаб шийх произведенешка Къилбаседа Кавказен Азербайджанен халкъий музыках, цар фольклорах.

ТIехваьнча воккха композитор-интернационалист хиннав из.

Кхыметтел цун музыкальни тIехьале тIагIоллара яйзача а хьахьокх из ишта хилар. Цо хьагулльячеи музыкально обработка яьчеи халкъа ашараштa юкъе ераш я «Дагестан», «Куртий», эрмалий ашараш «Зонушак», «Индико», «Азербайджан», лезгински халхара йиш «Телефон», «Нохчечен иллеши халхараши», кхыяраш.

Саят-Нова а санна, дукхача къамий, белггала аьлча, вайнаьхеи азербайджанскии халкъий культура деятель хиннав Магомаев Муслим. Цун интернациональни творчество— «Азербайджана кхашка» а «Нохчечен иллеши халхараши», а, «Кортамукъаяьннача азербайджанка халхари» «Нохчий халхари», «Азербайджана искусство яхача кинофильмана язъяь музыка а «Туземни ашарашкара попурри» а, кхыяраш — Азербайджане санна, иштта Нохч-ГIалгIай чу а яхаши халкъий культурни бувзамий образеца метте латташи я.

Азербайджански вайнаьхеи халкъий бувзамаш культурни исторически традицеш йолаш хинна цаIеш, йIаьхий революционни традицеш а йолаш да.

Гоамача мусаватски строяна духьала гIеттача азербайджански халкъа новкъостала денача XI-ча эскарца цхьана хиннай Ахриев ГIапур, Орцханов Хизар, Албогачиев Ювсуп, санна бола командираш - революционераш юкъе болаш йола Нохч-ГIалгIайчен цIе отрядаш. Азербайджана сийлахьа викалаш а хиннаб иштта Советски Iаьдал бахьан долаш Деникина бандашта духьал вайнаьха халкъо лоаттабеча турпалерча къовсаме дакъа лоацаш. Царех цаI хиннав тIехьагIа Iилмай заслуженни деятель хинна вола революционерлор, Азербайджански мединститута профессор Алибеков Алибек. Граждански тIемеи Октябрьски революцеи шерашка Нохч - ГIалгIай чу цо лькха ха, цун новкъосталца хьалъяь эггара хьалхара больница — вайнаьха халкъа дицлургдоаца хIамаш— Азербайджанеи Нохч - ГIалгIайчени доттагIала сийрда хьокхам.

ЧIоагIача доттагIалцеи цхьана леладеча гIулакхашцеи шоайла бувзабенна ба Азербайджанеи Нохч-ГIалгIайчени культурай искусстваи хIелзара деятелаш а. Композитор дирижера Ниязи башха-дика творчество Нохч - ГIалгIай чу къоабальяь тIаьнйцаи дукхаезаши я. Укхаза дика дагадоагIа, халачеи бирсачеи тIема хана, 1942—1943 шерашка, оптимистически дог гIоздоаккхаши йийка цо Грозне вIашагIеьеллача симфонически оркестра музыка.

Шоай кхел Азербайджанаца, азербайджански халкъаца йийзай вайнаьха халкъа дукхача сийлахьча викалаша а. Масала, Азербайджански СССР-е дукхача шерашка болх беш ба гIалгIай, — йижарий Тутаева Тамареи Раисеи. Азербайджанча курортологе Института йоккхагIайола Iилман болхло, химически Iилмай кандидат Дидигова Раиса.

Шоай къахьегамца, низашца цар шоашта могаш дела дакъа лоац республика дегIайоалаеча. ДIаяхача хана Азербайджане бахаши кхолламаш деши, халкъа вахаре хьинаре дакъа лоацаш хинна вайнаьха халкъа сийлахьа викалаш: просветителаш Ахриев СаIадал, Ахриева Гюль Вахара Тамари, композитор, общественни деятель Магомаев Муслим, дукха кхыбараш.

Азербайджански вайнаьхеи халкъашта юкъера, вай мехка дерригача халкъашта юкъера а санна, цхьана леладу культурни гIулакхаш, вIаший юкъера новкъосталаш, бувзамаш тIа-тIа дукхагIа чIоагIлуш, дегIаухаш да. Из хьамсарча Коммунистически парте тела башха-дика хьокхам ба. «СССР-е коммунизм котъллараца кхы а дукхагIа гаргагIоргда къамаш, шерлургда цар цхьана леладу экономически идейни гIулакхаш, дегIайоагIаргъя цар духовни сибата юкъара коммунистически белгалонаш, — аьннад парте Программа тIа.

Башир ЧАХИИ.

Доазол дехьара

КЪУЛБЕХЬЕН-ВЬЕТНАМЕРЧА ТIЕМИЙ ХЬАКЪЕХЬА

ХАНОЙ, 27 декабрь. (ТАСС). Куангчи яхача провинцерча Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара Эскара отрядашен бахача нахен ер шу доладелча гIоне строя юкъера дIабаьхаб моастагIчун 10 эзар гаргга салтий, царех 4 эзар гаргга американцаш а болаш. Цу юкъагIа патриоташа йохаяь чуяйтай 94 самолет, хIалак а яь дIаяьхаи толхаяьи бронемашинаш 111 я, дукха герзаш дахьад.

Уж цифраш, Освобождение яхача агентства ювц а яхаш, ВИА агентства хьахойташ махиллара, дIакхакаьяр декабра юххье хинача «партизаний съезде».

Советски Союзо технически гIо а деш Наглу хьалъеш латт Афганистане эггара йоккхагIа йола 90 эзар киловатт низ бола гидроэлектростанци. ХIанз кхвалагIча турбинана монтаж еш латт. ЦхьоалагIен шоллагIен агрегаташ хIанзалехьа энергетически сетах дIа а техай, Кабулаи Кульбахарски нIада деча комбинатаи ток телаш а я. 1967 шера ахна хьаотташ йизза хьалъяь яргья из ГЭС.

СУРТА ТIА: ГЭС хьалъю майда.

А. Стужина сурт.
ТАСС фотохроника.

А. Н. КОСЫГИНА ВИЗИТАХ ЛАЬЦА ТУРЕЦКИ КЕПАЙОАЗОНО ЯЗДЕР

СТАМБУЛ, 27 декабрь. (ТАСС). ХIанз а турецки кепайоазон керттера тема йолаш юс Турцера СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина визит. Таханарча Iуйран турецки газеташа къостам боллаш сийрдадоах А. Н. Косыгина Стамбуле даьккха хьалхара ди, кепатехай города сийлахьа белгаларча моттигашка хьежача хана дола Советски правительствана керте латтари цунца улув бараши гойташ дуккха а фотографеш, советски хьаьший сийна Стамбула муниципалитета председатела Хашим Иштжанеи губернатора Вефа Поиразеи хьоашалгIа тIаийбарах лаьца дола хоамаш ду.

«Вай доттагIалах пайда баргба алхха дерригача дунен тIарча машара гIулакха» — Стамбула муниципалитета председатель волча селхан хьоашалгIа тIаийцача хана аьнна А. Н. Косыгина уж дешаш «Хабер» яхача газето Советски правительствана керте латтар Стамбуле хиларах лаьца кепатехача материалий подборкана керте язду. Визитах лаьца дукха материалаш кепатехай «Джумхуриет» яхача газето. «Переговорий эггара лоархIамегIа йола оагIув я дика атмосфера хьахилийтар» — цу газето иштта хьайоах турецки кхыча мехкашцарча гIулакхий министерства гомашта хеташ-дар. Газето дIахо язду: «Советски премьер-министр вай мехка визитагIа варо йоккха влияни ергья шин мехка юкъе вIаший гIулакхаш леладелга дIахо дегIакхувлараи царна юкъе дика атмосфера хилийтараи. Шин премьер-министра тешал ду Турции Советски Союзи дика доттагIий хила йиш йолаш хилара».

Стамбульски вилайета губернатора оттадаьча шун тIа А. Н. Косыгина даьча къамаьлацара хержа моттигаш кепа а тохаш, «Джумхуриета» къаьстта белгалду Советски правительствана керте латтачо, цу тайпара йола контакташ лоархIаме йолга белгал а даьккха, Советски Союзеи Турцеи халкъашта юкъерча доттагIала никъ — из нийса никъ болгеи цу тIа гIолла дIахо а аха доагIилгеи дувцаш дола цу къамаьла дакъа.

Газето хьахойт иштта А. Н. Косыгина Советски Союзе бахка шоаш бехар президента Дж. Сунайс, премьер-министра С. Демирела, турецки парламента сената председатела И. Ш. Атасагюна тIаийцалга.

Газеташа кепатехаб СССР Министрий Совета Председатель визитагIа Турце вахарца дувзаденна Турце Болхлой парте яьча заявленех бола лоацца хоам. Заявлене тIа белгалдоах из визит советско-турецки вIаший юкъерча гIулакхий историегIа йола лоархIамера событи йолга.

* * *

АНКАРА, 26 декабрь. (ТАСС). «ХIанз укх сахьате Турцеи Советски Союзеи паччахьалкхеи деятелаш вIаший визитегIа ахаро биза бошабаьб шин мехка юкъе вIаший леладеча гIулакхашта юкъе хинна ша. Шеко яц геттара чIоагIа сий деш вола паччахьалкхеи деятель Косыгин вай мехка визитагIа варах вайна юкъе дика гIулакхаш леладелга хилийталостам белга хургхилар»,— язду СССР Министрий Совета Председатела визитах «Улус» яхача газета тIа кепа техача статья автора.

Автора белгалдоах А. Н. Косыгина «укхаза варах паччахьалкхеи деятель махиллара бола толам баьккха» хилар.

«Косыгина визит геттара чIоагIа беркате хилар. Эггара лоархIаме гIардар да вIаший юкъерча тешама атмосфера хьахилар. Из боккха толам ба», — аьлар Халкъа-республикански парте генеральни председатела Исмет Именюс «Дейла ньюс» яхача турецки газета корреспондентага.

Правительствагахьарча «Адалет» яхача газето СССР Министрий Совета Председатела визитах лерхI Турцеи Советски Союзаи юкъе «ларттIа вIаший гIулакхаш леладелга дегIакхувлара бола пайда».

БУХАРЕСТА ДЕКАБРЬ БЕТТАРА ГIУЛАКХАШ

30 ДЕКАБРЕ — РУМЫНСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКА ХЬАКХАЙКАЯЬ 19 ШУ

Румыне столица центральни наькъаш шоай башхалонаш йолаш да. Юккъе гIолла Великий Штефана шоссе а бодаш йола ах гIозара хьисапера улиций лини, масала, Iалашон гIулакхаш кхоачашдеш я. Товараши гIишлой материалаши кхухьаш йола грузовикаш лел цу тIа гIолла цахаддаш. Цхьабакъда, Магеру, Бэлческу яхача бульвараш тIа грузовикаш вIалла дIатIа а ялийтац. Москвера Горьке улица моргаш я уж. ХIаьта готтигача Каля Викториеи дамим дукха нах хул.

Авиаторий бульвар — тIема парадаши цIей дезду демонстрацеши худаш йола моттиг — моллагIа йолча хана сатеми сабари хиларца белгалйоалаш я. Цунна лалла гIолла йода Киселевски шоссе лоархIамера мисси кхоачашъеш я: цо доазол дехьара хьаьший тIа а ийбу, накъа а боах. ХIаьта укх шера къаьстта а дукха хиннаб уж. Бухаресте ихаб Варшавски договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений Политически консультативни комитета совещане баьхка социалистически мехкий кулгалхой. Визиташца цига ихаб кхыча доазол дехьарча мехкий боккхий паччахьалкхений деятелаш, коммунистически партей кулгалхой.

Бухарестера декабрь — из масса за а санна, наггахьа мара ца хула маьлха деноцI, догIаш, хIаьта цкъаза цкъаьннахьа тIаьла лоа а делхаш бутт ба. Столицера вахар боарромагIа дIадода. Iуйренашка сихденна балха доладц хул къахьегама адам. Сайренашка жеррахье а лотаю улицаш тIара лампаш, театрийи кинои подъездашта хьалхашка дукха гулбеле нах хул. Безаме кийчъяьча витринашта йIдархой тIаува. Реклама — доацар дувцаш, уйлах тувлавеш яц, духтIабоаккхаш я. Чаихбоалаш латт кердача шера хьалхара традиционни «СовгIатий бутт». ЦаIи ахи миллион саг вахача городе яле тамаш я кердача шера хьалхарча деношка къаьстта чIоагIа хоатташ дола товараш чулатта витринаш йоацаш йола тика.

Шера итогаш еш я Бухареста предприятеш. Чухьара тоаль йоалаш латт шера хьалъяьча 12500 квартирах юхейисараш. Декабрь бутт юкъекхаьчача хана шовзткъа совгIача промышленни предприяте шера планаш кхоачашъяьй. Эксплуатаце дIаеннай 25 керда заводи цехи. Царех я «Бухарест-Юг» яхача теплоэлектроцентралера йоккха энергетически ши блок. Мехка кхыча районашта а дукха электроэнерги тергйолаш я румынски столица.

Гаьнна дIайолх высоковольтни передачай опораш. Ток тел Слатинерча алюминиеви завода. Передачай шоллагIа лини хьалъеш латт. Цо Галацки металлургически комбинатаца ювзайолийтаргья столица.

Электростанце машинни зале оттаьй Советски Союзе хьаь энергетически ши блок. «Советски оборудоване — яьша, турбинаша, генератораша — болх дика бу», — жоп лу тха хаттара эксплуатационни гIулакхашта начальник волча инженера Георге Дияка.

Управлене пункте графика тIа IотIабийрза дукха нах боахк. Хьоашал тох оаха. Цига ва мастер Иои Дима, 25 шу да цун; халкъа Iаьлал даьнначул тIехьагIа хьалкхийнав из. хIаьта цун биографи — мехка историе тIеххьарча шерий кизга. Галацки областера ахархочун воI деша ваьгIав, хIаьта цул тIехьагIа дуккхача электростанцешка болх баьб. ХIанз из ше а ва керда балха баьхкарашта энергетика професси Iомаяра новкъостал деш.

Хьалхарча этапе электростанце низ 400 эзар киловатт хургба, хIаьта гIирсаш хьалдаь даьнначул тIехьагIа — 800 эзар киловатт. Укх гурахьа денз дукха квартираш я цо йIоахъеш. Гирс хьалбе моттиг харжара эггара лоархIамегIа хиннар румынски столицана теплофикаци яра проблема яр. ТIехьа тIайоагIача хана ТЭЦ-а Iи тергья иштта промышленни предприятешта а, белггала аьлча къулба-малхбоалехьарча зоне хьалъеш латтача химически комбината.

ТЭЦ-е хIанз хьисап деш ба: кхоалагIеи йиъалагIеи агреташ ханал хьалха дIайолалургьяцар-хьогI эксплуатаце? Ерригача бухарестски промышленни предприятей коллективаш а санна, чурча кхоачамех пайда ацара проблемай уйла еш я ТЭЦ-а коллектив. Боккъал башха перспективаш а йолаш 1967 шера чу йолаш латт румынски столица. Берригача мехкаца цхьана цо белгалдоаккх республика хьакхайкаяь 19 шу дизар.

Киселева шоссе тIа, Херестрэу парка юхе, цхьаь латт особняк, королевски дворецех хинна цаI. 1947 шу чакхдоалаш, коммунистически парте кулгалдеш хиннача къахьегача адамаша чIоагIа беш низ а болаш, корола Михая кулг яздир престола тIара дIаваларах йолча заявленена. Цу тайппара, дIаяьккхар Румынерча буржуазе политически Iаьдала юхейиса бастон. Монархи дIаяккхари республика хьакхайкаяри боккхача лоархIаме хилар мехка социализм оттаяра гIулакха.

Дмитрий ДЫМОВ,
ТАСС корреспондент.

Бухарест.

Редактора зам: А. А. МЯКИЕВ

Нохч - ГIалгIай радиой телевиденен комитета коллективо хоам бу радиовещане корреспондент ЖИМАРИНСКИЙ Олег Григорьевич ха йоацаш кхалхарах, хIаьта чIоагIа хала а хеташ цун дезалгеи гаргарча нахаген кодам а бу.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахареи, промышленни, юртбоахамеи, культураи, письмойи отделий— 2-25-72; корректорске — 2-09-20.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91; ответственного секретаря—2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.
«Грозненский рабочий» издагельства типографи, Революце проспект 7/84.
Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.
СФ04798. Заказ № 6646.